

BIA-P.2.3.1/2-14

ตถตาช่วยได้

(ชุดลอยปทุม อันดัม ๑๔)

พุทธทาสภิกขุ

อุทิศนา

ลอยธรรมะมาลัย	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธรูปประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลูตเตรัจฉาน ฯ
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน	พิฆาตกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษัทพระพุทธองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองม่องพันภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งปถพี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

ตถตาช่วยได้

[ชุดลอยปทุม อันที่ ๑๔]

คำบรรยาย ของ

พุทธทาสภิกขุ

ณ ถานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม ไชยา

๑ สิงหาคม ๒๕๒๔

ในชุด

สัมมัตตานภาพ

ว่าด้วย ความถูกต้องของพระธรรม

ศรัทธาบริจาค

ของ

ผู้มาเยี่ยมสวนโมกข์แต่ละปี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๓,๕๐๐ เล่ม

มกราคม ๒๕๒๕

เราเลี้ยงดาว @ พี่ให้ดวงจันทร์กับเรา

เราดี ดึกกว่าดวงจันทร์

เพราะดีมีนมมี-

ก็เรา, ดึกกว่าพี่ดวง

ทำดีมีนมແລະเราหนึ่งดวง เราดีก็ไปรอบ

มาทำใจดีรอบ มนดี

ดวงจันทร์ไม่ได้ไปมี

พี่เราขยมนมี

ดวงจันทร์ทำไว้ เป็นคุณ

อยู่ดี ทั่วดี เพราะบุญ

ทำไว้เสียใจคุณ

ตลอดชีวิตทุกเวลา

ดวงจันทร์อยู่คู่เรา

ก็เพราะเหตุผลว่า

เราทำดีเป็น เห็นมี ?

ในดวงจันทร์ เราทำนทีไร

ทำดีเสมอไป

ดวงจันทร์ก็จะมีลมบุญกัน ๆ

พี่ดวงจันทร์ พี่ดวงจันทร์

อนิเมทา

การพิมพ์หนังสือธรรมะ ซึ่งเริ่มรวมทุน ในสมัย
ที่โลกกำลังขาดแคลนธรรมะอย่างยิ่ง เช่นนี้ เริ่มตั้งที่ ฉะ
ใหญ่ผล และ การแก้การอนิเมทา, สิ่งของอนิเมทา.

คำว่า "ธรรม" เมื่อแปลได้ยิ่ง มีความหมาย มาก
มาก นานาประการ, แต่ประการที่ สำคัญที่สุดนี้ ธรรม
คือ หน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ ในทุกโอกาสของ
ของธรรมชาติ ทุกวันทุกตอน แห่งวิถีชีวิตของ เขา,
เมื่อความดี ซึ่งตั้งอยู่ อย่างยาก นี้ โดย ส่วน ตัว และ
ส่วนรวม, หรือ ทั้ง โลก.

โลกขาดแคลนธรรมะ เพราะ ไม่รู้จัก สิ่งที่ เรียกว่า
ธรรมะ อย่าง ถูกต้อง ดัง ที่ กล่าว แล้ว เพราะ คือ ๗
ผิด ไม่ หลง ผิด ใน ระบอบ อัน เกิด จาก การ ประ พอง ที่
ผิด ธรรมะ นั้น เอง. สัญชาติ ที่ กล่า ไว้ คือ คน ข่อม ขอ
วิ ใน ระบอบ อัน นั้น และ ใคร ผู้ ไม่ เข้าใจ ที่ คน ท ระ ๗
ทั้ง มี วิถี ชีวิต มี ที่ กล่า ไว้ นี้ ก็ เมื่อ ทั้ง ตัว. สมาชิก คือ ลูก
ซึ่ง ไม่ สนใจ ใน คุณค่า อัน มี ต่อ มี ธรรมะ อัน จะ ให้ ใน
โลก แล้ว; นอกจาก นี้ มี หนังสือ สนทนา กับ ใคร ผู้ ได้ มี ข้อ
ตลอด เวลา เมื่อ หา แล้ว. เขา เห็นว่า หน้าที่ ของ เขา มี อยู่
เพียง แต่ เขา หนังสือ สนทนา ตาม ข้อ กับ ใคร เท่านั้น.

โลกส่วนใหญ่นี้ กำลังตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ สิ่ง

การรู้จักธรรม คือการรู้ตัวละใจไว้มีอะไรอย่างถูกต้อง คือ
 มีเหตุผลในใจในสิ่งที่คิด แม้ในความคิดหรือข้อสงสัย ที่คิดหรือรู้สึกอยู่
 ก็มีสติใจ อย่างชัด ๒๐๑. มีอะไรจะมีใน ความสุขขันธ์ใหม่ ย่อม
 มีเป็นขั้นที่ชัด แห่ง ความหลุดพ้น สัมปยุตต์ที่รู้ธรรมอย่างแท้-
 ครอบ. ความเห็นแก่ตัว ย่อมเกิดไม่ได้ เพราะเหตุนี้. ความรัก
 เมื่อหมั่นหมั่นโดยกัน มีได้โดยง่าย แม้ว่าจะมีความเห็นอย่าง
 ใดที่รู้กว่ากัน หากมีสติปัญญา. ผู้ประพฤตธรรม ย่อม
รู้สัจเป็นสุข เมื่อรู้สัจว่าตนได้ประพฤตธรรม หรือเมื่อได้ทำ
หน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง. ความโกรธพัวพัน ใน
 ข้อนี้ ทำในรู้สัจเป็นสุข. มีน้อยความสุขอันเป็นภาษา
 คือ สุขเวทนา กับเมื่อเห็น คือ สุข สุขุมมาก ดังนี้ กาย ภาว
 ใจที่ต่างเป็นทุกข์ของใจทุกแห่งนั้น เสียแล้ว.

ธรรม- ข้อนี้ในเรารู้จักมีสติอย่างถูกต้อง รู้จักมีสติ
 ไปตลอดชีวิต และรู้มันอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่ที่ทราบ
 หน้าที่ของตนได้ ก็ย่อมมีสติอย่างชัด มีธรรมน่าย ๒๐๒ อย่าง
 ถูกต้อง คือเป็นไว้เพื่อ สันติสุขสันต์บุคคล และ สันติภาพ
ของสังคม โดยสันติวิธี, มีสัจจวิญญูญาณที่ชัดขึ้นแก่
 ใจ แม้แก่สัตว์เดรัจฉาน และพญานาคที่ขบถ, มีเมตตา
 ความดีเลวในโลก หรือเห็นแก่คนอื่น แม้แต่คนด้อยกว่า. คือ
 ที่เรียกว่า งาม, ใจที่ชัด, หรือ ขอบเขตของจิตใจ ย่อมมี
 แก่ผู้ประพฤตธรรม. ข้อนี้ หมายถึง ความว่า งาม ไม่มีความ
 งามหรือความดีนี้, มีแต่ สัจจวิญญู หมายความว่า เห็นที่
 เห็นประพฤตธรรม เห็นต้นไม้นี้เสียแล้ว.

เอา มันทู ๓ นู ลงมาสิ้น ๓๒ ครั้ง สำหรับการฝึกฝน เพื่อใช้
 รู้จักสิ่งทั้งปวง อย่าง ถูกต้องตามที่มันเป็นจริง เพื่อไม่ให้หลงเข้าใจ
 อย่าง สับสน มันทู ๓ นู ลงมาสิ้น ๓๒ ครั้ง สำหรับไว้เป็น
 สื่อ ให้เราเห็นความเป็นมาของบุคคล คนใด ใคร ไม่ดีนั้น ในส่วนที่
 เป็นกันอยู่ โดยเฉพาะในโลกปัจจุบัน ซึ่ง กำลังขาด ขวามะ.
 เราจะต้องเป็นโลกนอกตัวเราไม่ได้ ก็จริง แต่เราสามารถควบคุม
 ๓ นู ลงมาสิ้น ๓๒ ครั้ง ให้สัมพันธ์โลก แต่ในลักษณะนั้น
จะไม่เป็นพิษเป็นภัย แก่เราได้ โดยอาศัย ขวามะ นั้นเอง. ที่
 ดูนานในโลก ทำได้เช่นนั้น โลกนี้ ก็เป็นโลกที่ขบถขมข่งอยู่/
 ภาย หรือเป็นโลกของพระศรีอารยเมธาจารย์ ที่นั้นหากินยาก
 อดทน เพราะเป็นโลกที่ ลุ่ม ล่อม ไร่ ด้อย ขวามะ.

ทางโลก ของโลกปัจจุบันนี้ มีอยู่ทางเดียวเท่านั้น
คือเดินไปตามทาง ขวามะ. ทางอื่นที่ทุกคนได้เดินไปตาม
 ทางธรรม ย่อมเป็นทุกสิ่งอันไร้แก่นสาร และสูญสูญ. ของที่
 กวางลัดการพิพม์หนังสือ ขวามะ นั้นโดยแท้จริงแล้ว
 โยชน์เต็ม ตามความประสงค์ กับแก่ผู้ที่จะรู้ ลืมไปแล้ว
 ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยทุกแง่ทุกมุมเท่าๆ กัน เล่า ของทุก
 โลกทุก คนที่รู้หรือได้ เป็นอยู่อย่างนี้.

พุทธทศ วิษณุภิกขุ

พระธรรมบรรยายประจำวันเสาร์

ภาคอาสาฬหบูชา ครั้งที่ ๕

๑ สิงหาคม ๒๕๒๔, เวลา ๑๓.๐๐ น.

ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม ไซยา*

ตถตาช่วยได้

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ แห่งภาคอาสาฬหบูชา
เป็นครั้งที่ ๕ ในวันนี้ อาตมาก็ยังคงกล่าวเรื่อง อานุภาพ
แห่งความถูกต้อง ต่อไปตามเดิม แต่มีหัวข้อย่อยเฉพาะ
ในการบรรยายครั้งนี้ว่า **ความถูกต้องของพระธรรม.**

(ปรารภและทบทวน)

เราพูดกันถึงเรื่องความถูกต้อง ในฐานะเป็นเรื่อง
สำคัญที่สุด แต่บางคนก็อาจจะรู้สึกว่าจะไม่น่าสนใจ ไม่จำเป็น

* ชุค สัมมัตตานุภาพ, ว่าด้วย ความถูกต้องของพระธรรม.

ที่จะต้องมาพูดกันถึงเรื่องนี้. บางคนจะรู้สึกว่าจะถูกดุดม
เสียแล้ว ถ้าจะต้องมาพูดกันเรื่องความถูกต้อง ราวกับว่า
เราไม่รู้เรื่องความถูกต้อง หรือไม่มีเรื่องความถูกต้อง.

ความรู้สึกของคนทั่วไป รู้สึกว่าตัวเองเป็นผู้ถูกต้อง
มีความถูกต้อง มีการกระทำที่ถูกต้อง; ไม่สนใจในเรื่อง
ความถูกต้อง โดยถือเสียว่า เป็นเรื่องที่มีอยู่อย่างสมบูรณ์
แล้ว.

นั่นแหละ ระวังให้ดี มันจะไม่มีเรื่องความถูกต้อง
ที่เป็นความถูกต้อง; มันเป็นเรื่องความถูกต้องของกันนั้น,
ไม่ใช่เรื่องความถูกต้องของธรรมชาติ หรือของพระธรรม หรือ
ของพระเป็นเจ้า. ความถูกต้องของเขา ก็ไม่ทำให้ได้รับ
ประโยชน์ ตามที่ควรจะได้รับ จากพระธรรม.

เราได้พูดถึงเรื่อง อารมณ์ของความถูกต้อง มา
๕ ครั้งแล้ว ทงวัน :-

ความถูกต้องของความเป็นมนุษย์ นี้ก็รู้สึกว่า
ยังไม่ค่อยจะมี; แต่ทุกคนคิดว่า ตัวเป็นมนุษย์ความเป็น
มนุษย์ที่ถูกต้อง.

ความถูกต้องของความ^๑เป็นสัตว์ในสังคม แต่
 ละคนเป็นสัตว์ในสังคมในโลกนี้ มีความถูกต้อง ในความ
 เป็นสัตว์ของสังคมแล้วหรือยัง?

ความถูกต้องของความ^๑เป็นพุทธบริษัท ก็หมาย
 ความว่า พุทธบริษัททุกคน มีความเป็นพุทธบริษัทของตน
 อย่างถูกต้องหรือไม่?

โดย ๔ หัวข้อนี้ได้พูดมาแล้ว.

(เริ่มคำบรรยายครั้ง^๕)

วันนี้จะพูดโดยหัวข้อที่ ๕ ว่า ความถูกต้องของ
 พระธรรม หรือของพระเป็นเจ้า.

ทุกสิ่งมีความถูกต้องตามสภาวะนั้น ๆ.

ทุกอย่างมีความถูกต้อง จึงคงอยู่ได้; อย่างใน
 หลักวิชา^๖ ที่ว่า สิ่งใดมีความถูกต้อง สิ่งนั้นอยู่รอด
 สิ่งใดไม่มีความถูกต้อง สิ่งนั้นก็สลายไปแล้ว, และได้มีสิ่ง
 ที่สลายตัวไปแล้วมากมาย.

ในกระแสแห่งวิวัฒนาการ^๗ ที่มันไม่มีความถูกต้อง
 แล้วได้สลายตัวไปแล้ว ไม่อยู่ให้เราเห็นในปัจจุบันนี้^๘ นั้น

มากเหลือกว่ามาก; ส่วนที่มีความถูกต้อง แล้วเหลืออยู่
 มากทุกวันนี้ นั่น นับว่ามันเป็นส่วนน้อย. แต่โดยที่
 เราไม่เห็น ส่วนที่มันสลายตัวไปแล้ว; เรากรูสึกว่ามันมี
 แต่ส่วนนี้ คือส่วนที่ถูกต้อง และยังคงอยู่ให้เราเห็น รวม
 หมดตัวเราเองนี้ด้วย.

นี้เรียกว่า ไม่ให้ความเป็นธรรมแก่ความถูกต้อง;
 เขาก็ไม่สนใจ ในสิ่งที่เรียกว่าความถูกต้อง, แล้วเขาก็จะ
 ทำอะไร ให้ถูกต้องถึงที่สุดไม่ได้.

ขอให้ทุกคนเหลียวดูรอบตัวของตน ทุกทิศทุก
 ทาง; ถ้าดูเป็น หรือมีความรู้อจริง จะพบว่า มีความถูก
 ต้อง ที่แสดงอยู่ที่สิ่งเหล่านั้นทุกสิ่ง. ถ้ามันไม่มีความ
 ถูกต้อง มันรอดอยู่ไม่ได้ หรือจะมาอยู่ในสภาพเช่นนั้น
 ไม่ได้.

อย่าว่าถึงคนเลย ต้นไม้ทั้งหลายที่เราเห็นอยู่โดย
 รอบตัวเรา นั้นมันอยู่ได้นั้นเพราะมันมีความถูกต้อง; มัน
 มีความถูกต้องสำหรับจะอยู่ มันจึงอยู่ มันจึงอยู่ในสภาพ
 เช่นนี้. เราเหลียวไปทางไหน ก็เห็นแต่ต้นไม้. เรา

ไม่เห็นความถูกต้อง ที่ทำให้ต้นไม้แต่ละต้นมันยังคงอยู่ และมีอยู่ในสภาพเช่นนี้.

นี่ตาของเราไปหยุดอยู่เพียงแค่นั้นไม้ ไม่ลึกลงไป ถึงว่า นั่นแหละคือ ด้วความถูกต้องของธรรมชาติ ที่ทำให้มีสิ่งเหล่านี้ปรากฏอยู่ คือต้นไม้ทั้งหลาย. ถ้าผู้ใด เหลียวไปทางไหน เห็นแต่ด้วความถูกต้องโดยรอบด้านแล้ว เรียกว่ามีสายตาที่แหลมคมอยู่.

อาตมาคิดว่า อย่อว่าแต่ต้นไม้เลย แม้ก้อนหินนี้ ก็ต้องมีความถูกต้อง ที่จะมาอยู่ที่นี้ ในลักษณะอย่างนี้ ; ถ้า มันไม่มีความถูกต้องอย่างนี้ มันก็ไม่ได้มาวางอยู่อย่างนี้. ความถูกต้องของมัน มีเหตุปัจจัยอะไรก็ไม่รู้ ; แต่คนทุรู้ ก็มี ว่าทำไมหินก้อนนั้นมาวางอยู่ที่ตรงนี้ ? เพราะมีความ ถูกต้องที่จะมาวางอยู่ที่นี้ คือเหตุปัจจัยนั้น ๆ อะไรก็ตาม จะมีชีวิต ไม่มีชีวิต มันต้องมีความถูกต้องของมันใน ลักษณะนั้น มันจึงมาปรากฏอยู่.

ต้นไม้ที่ตาย พุดอีกอย่างหนึ่งก็ว่า มันไม่มีความ ถูกต้อง มันจึงต้องตาย ตายแห่ง ตายยืนอยู่ ก็มีอยู่หลาย

ต้นในทันที. แต่ถ้าฉลาดกว่านั้น ก็มองให้ลึกลงไปว่า
 เอ้า, มันมีความถูกต้องสำหรับจะตาย, ต้นไม้ต้นนั้น มัน
 มีความถูกต้องสำหรับจะตาย; ดังนั้นมันจึงตาย. จะอยู่
 ก็อยู่ด้วยความถูกต้อง จะตายก็ตายด้วยความถูกต้อง สำหรับ
 จะตาย.

จำเป็นต้องรู้จักความถูกต้อง เพื่อนำไปสู่จุดที่ปรารถนา.

นี่ขอให้ความหมายของคำว่า ความถูกต้อง มัน
 เกี่ยวกับเราอย่างไร? มนุษย์มีชีวิต มีจิตใจ มีอะไรสูงกว่า
 สิ่งมีชีวิตเหล่านี้ ก็ยังต้องการความถูกต้องมากกว่าสิ่ง
 เหล่าอื่น : ถูกต้องในทุกแง่ทุกมุม, แล้วก็ถูกต้องอย่าง
 ละเอียดสุขุมเสียด้วย. นี่ขอให้ให้ความหมายแก่คำว่า
 ความถูกต้อง กันให้เต็มที่อย่างนี้เถิด.

ทำไมจะต้องพูดกันถึงความถูกต้อง? ก็เพราะว่า
 เป็นสิ่งที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใด, มีความสำคัญเท่ากับว่า
 พระเจ้าหรือพระธรรม ที่เราเรียกกันอยู่, นั่นแหละคือ
 ความถูกต้อง; ถ้าไม่มีความถูกต้อง ก็ไม่มีอะไรที่จะเป็น

ไปได้. อานุภาพแห่งความถูกต้อง ทำให้สิ่งต่าง ๆ
เกิดขึ้น — ตั้งอยู่ — ดับไป ตามที่มันจะต้องเป็นอย่างไร

ถ้าสรุปเอาใจความสั้น ๆ ก็ว่า ความถูกต้องนี้ มัน
เป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องรู้; เพราะว่าความถูกต้อง จะนำ
ไปสู่จุดหมายปลายทาง ที่พึงปรารถนา; ส่วนความ
ไม่ถูกต้องนั้น มันตรงกันข้าม มันทำให้มีจุดจบอยู่ที่
ตรงหน้าเอง : ความปรารถนาเป็นไปไม่ได้ เพราะมันไม่มี
ความถูกต้อง. ความถูกต้องของมนุษย์ ทำให้มีความเป็น
มนุษย์อยู่ได้.

๖ ดูความถูกต้องของพระธรรมให้ถูก.

ที่นี้อยากจะให้มองลึกลงไป ถึง ความถูกต้องของ
พระธรรม ซึ่งในที่นี้ได้แก่ ธรรมชาติ หรือ กฎของ
ธรรมชาติ เป็นของถูกต้องอยู่ในตัวเอง. ความเป็น
มนุษย์มันรวมอยู่ ในความเป็นของพระธรรม; พระธรรม
มีความถูกต้อง มนุษย์ก็พลอยมีความถูกต้อง ก็อยู่ด้วย
กันอย่างมีความถูกต้อง. ที่เรียกว่าพระเจ้านั้น ก็เพราะ
ความถูกต้องมีอำนาจเหนือสิ่งใด.

ท่านลองคิดว่า **อะไรจะมีอำนาจเหนือไปกว่า
ความถูกต้อง?** แม้ว่าบางคนจะถืออำนาจผลการ เอาความ
ผิดมาเป็นการถูกต้อง; มันก็เป็นความถูกต้องของความ
ผิด เป็นความผิดอย่างถูกต้อง สำหรับจะผิด. ทุกอย่าง
จะต้องมีความถูกต้อง ตามลักษณะของมัน.

ธรรมะในฐานะที่เป็นกฎของธรรมชาติ มีความ
ถูกต้องสูงสุดเหนือสิ่งใด; นี้เราเรียกว่ากฎของธรรมชาติ.
ธรรมะในความหมายที่ ๑ คือ **ตัวธรรมชาติ.**
ธรรมะในความหมายที่ ๒ คือ **กฎของธรรมชาติ.**
ธรรมะในความหมายที่ ๓ คือ **หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ.**
ธรรมะในความหมายที่ ๔ คือ **ผลที่ออกมาจากการทำหน้าที่.**
ความถูกต้องนี้มีครบอยู่ในทุกความหมาย แล้วก็สัมพันธ์กัน.

มนุษย์ผู้ไม่รู้จักตัวเอง จะมารู้จักพระธรรม หรือ
จะมีพระธรรม ได้อย่างไรกัน นั่นเป็นสิ่งที่สวดวิสัย.

มนุษย์ไม่รู้จักตัวเอง แล้วจะไปรู้จักพระธรรม ในฐานะ
ที่เป็น **กฎของธรรมชาติ** เป็นคนอย่างนี้ ได้อย่างไร? มันเป็น
สิ่งที่เหลือวิสัย.

เขาไม่รู้จักความถูกต้อง, ไม่มีความถูกต้อง, ไม่สามารถจะใช้ความถูกต้อง, ไม่สามารถจะได้รับผลของความถูกต้อง, นี่คือนิยามที่มีอยู่จริง ในมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย ทุกหนทุกแห่ง; แล้วเขาจะมาพูดว่า ความถูกต้องเป็นเรื่องไร้สาระ ที่จะเอามาพูดกัน.

ธรรมชาติเป็นความถูกต้อง นี้นมนุษย์ผู้ไม่รู้จักรู้ตัวเอง จะมารู้จักธรรมชาติไม่ได้; แล้วก็จะพาลหาเรื่องเอาว่า ธรรมชาติก็ไม่มีมีความสำคัญอะไร ไม่ต้องสนใจ. นี้อมนุษย์บางยุคบางสมัย จะมีความรู้สึกอย่างนั้น. ความจริงแล้ว ตัวความถูกต้องของธรรมชาตินี้มีอยู่ ไม่ต้องเป็นห่วง มันมีอยู่; ห่วงหวั่นก็คือว่า เราจะรู้จักหรือไม่เท่านั้น.

เดี๋ยวนี้เราไม่รู้จัก, แล้วยิ่งกว่าไม่รู้จัก ก็คือไม่อยากจะรู้จัก, ไม่อยากจะสนใจให้รู้จัก ว่าความถูกต้องนั้นเป็นอย่างไร, แล้วอะไรมันจะเกิดขึ้น? ไม่มีความถูกต้องทางกาย มันก็ตายไปแล้ว ไม่มีความถูกต้องทางจิต ก็เป็นมนุษย์วิปริต ยิ่งกว่าตายแล้วก็ได้. ถึงแม้ร่างกายจะไม่ตาย แต่จิตมันไม่มีความถูกต้อง. มีความวิปริตแล้ว

มันยุ่งยากลำบาก มันเสียหาย ยิ่งกว่าจะตายไปเสียเลยยังดีกว่า. จะ ننขอให้สนใจในสิ่งที่เรียกว่าความถูกต้อง.

หัวข้อการบรรยายในวันนี้ว่า ความถูกต้องของพระธรรม. ขอพูดกลับว่า พระธรรมคือตัวความถูกต้อง, และในความถูกต้องย่อมมีความถูกต้อง. พระธรรมคือตัวความถูกต้อง : ในตัวพระธรรมเองก็มีความถูกต้อง, ในส่วนที่เกี่ยวกับสิ่งอื่นก็มีความถูกต้อง; ฉะนั้นเราจะต้องถือว่า พระธรรมนยัตถธรรม หรือถูกต้อง.

มันเป็นหน้าที่ ที่เราจะต้องน้อมตัวเราไปหาพระธรรม; ไม่ใช่จะน้อมพระธรรมมาหาเรา, จะเอาพระธรรมมารับใช้เรา เพื่อกิเลสตัณหาของเรา; อย่างนั้นมันเป็นไปไม่ได้ เพราะว่าพระธรรมเป็นความถูกต้อง จะมารับใช้กิเลสตัณหา ซึ่งไม่มีความถูกต้อง อย่างเดียวกับพระธรรมนี้ มันเป็นไปไม่ได้.

ตัวพระธรรมเอง มีความถูกต้อง อย่างที่ถ้าเห็นแล้วจะรู้สึกกลัว. ถ้าเรามองเห็นใครมีความถูกต้อง มีความยุติธรรม มีความจริง ประกอบไปด้วยคุณธรรมสูงสุด เรากจะรู้สึกกลัว รู้สึกเขื่อฟัง เคารพยำเกรง; แต่เราไม่

รู้สึกอย่างนี้ ต่อสิ่งที่เรียกว่าพระธรรม; เพราะไม่ได้
รับคำสั่งสอน หรือไม่ได้รับอะไรก็สุดแท้. เรายังไม่รู้จัก
พระธรรม พอที่เราจะเคารพยำเกรงพระธรรม.

จึงขอพูดในวันนี้ว่า ความถูกต้องของพระธรรม
พระธรรมในความหมายไหน ก็มีความถูกต้องทั้งนั้น, ก็ขอ
โอกาสย้าช้อยู่ที่นอกที่ว่า พระธรรม ๔ ความหมายแต่
ละความหมายมีความถูกต้อง.

ศึกษาความถูกต้องของ พระธรรมใน ๔ ความหมาย.

พระธรรมในความหมายที่ ๑. คือ ธรรมชาติ
ทั้งหลายทั้งปวง : มีชีวิตก็มี, ไม่มีชีวิตก็มี, เป็นรูปร่าง
ก็มี, ไม่เป็นรูปร่างเป็นแต่นามธรรมก็มี, ตั้งแต่ต่ำที่สุดจน
ถึงสูงที่สุด เรียกว่าธรรมชาติ. พระธรรมในฐานะที่เป็น
ธรรมชาติ ก็มีความถูกต้องเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ของความ
เป็นธรรมชาติเช่นนั้น จึงเป็นธรรมชาติ เป็นความหมาย
ที่ ๑ ของคำว่า พระธรรม พระธรรม คือ ธรรมชาติ.

ความหมายที่ ๒ พระธรรมคือกฎของธรรมชาติ
 นี้พูดได้สั้น ๆ ว่า ในตัวธรรมชาติทุกสิ่ง จะมีกฎของ
 ธรรมชาติสิงสถิตอยู่ในนั้น เพื่อให้สิ่งนั้นเป็นไปตามกฎ
 ของธรรมชาติ. ตัวกฎของธรรมชาติจึงจะมีความถูกต้อง
 ขนาดที่มีอำนาจบันดาลสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ให้เป็นไปตาม
 กฎของธรรมชาติ.

ตัวเราเองก็เช่นกัน เนื้อหนังร่างกาย ชีวิต
 จิตใจ ^๕นี้เป็นธรรมชาติ, แล้วก็มีกฎของธรรมชาติสิง
 สถิตอยู่ เพื่อบังคับสิ่งเหล่านี้ ให้เป็นไปตามกฎของ
 ธรรมชาติ; มีความถูกต้องตายตัว ในข้อที่ว่า ถ้าเป็น
 อย่าง ^๕นั้นแล้วผลจะเกิด ^๕เช่นนั้น, ถ้าเป็นอย่าง ^๕นั้นแล้ว
 ผลจะเกิด ^๕เช่นนั้น, ถ้าเป็นอย่าง ^๕นั้นผลจะเกิด ^๕เช่นนั้น
 นั้น, ถ้าไม่เป็นอย่าง ^๕นั้นผลก็ไม่เกิด ^๕เช่นนั้น.

^๕นี้เราจะ ต้องการให้ตัวเราอยู่ในสภาพเช่น ^๕นี้ ^๕ก็
 ควรจัดควรทำให้มีความถูกต้อง ตามกฎของธรรมชาติ
 เพื่อความเป็นอย่าง ^๕นั้น.

พระธรรมใน ความหมายที่ ๓ ^๕ก็คือ หน้าที่ตาม
 กฎของธรรมชาติ ในตัวเรานั้นก็ทำหน้าที่ตามกฎของ

ธรรมชาติ, อวัยวะทุกส่วนทำหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ
มันจึงรอดอยู่ได้. สัตว์เดรัจฉานก็ต้องทำหน้าที่ตามกฎ
ของธรรมชาติ จึงรอดอยู่ได้. ต้นไม้ต้นไม้นี้ ก็ต้องทำ
หน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ จึงรอดอยู่ได้.

แม้จะแยกออกเป็นส่วนย่อยที่สุด เป็นเซลล์ เซลล์
หนึ่ง หรือกลุ่มแห่งเซลล์กลุ่มหนึ่ง มันยังมีหน้าที่ ที่ต้อง
ทำให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ; ชีวิตชั่วเซลล์เดียว
มันจึงอยู่ได้ ถ้าผิดกฎของธรรมชาติมันก็ตายหมด.

หน้าที่ตามกฎของธรรมชาตินี้ มีตั้งแต่สิ่งสูงสุด
สิ่งที่มีชีวิตสูงสุด ลงไปถึงสิ่งที่มีชีวิตเล็กน้อยที่สุด เช่น
เซลล์เซลล์หนึ่ง เป็นต้น.

ที่นี้ ธรรมะในความหมายที่ ๔. คือ ผลที่จะ
เกิดมาจากการทำหน้าที่; เมื่อได้ทำอะไรลงไปแล้ว
ปฏิกริยาย่อมจะเกิดขึ้น. ถ้าทำด้วยจิตใจ ด้วยความรู้สึก
แห่งจิตใจ ผลมันก็แปลกจากการกระทำ ที่ไม่ประกอบด้วยความ
ชีวิตจิตใจ. ฉะนั้น การกระทำที่ประกอบด้วยความรู้สึก
คตินึกที่เป็นเจตนา^๕ มันจึงมีผลละเอียดลึกซึ้งสุขุม

กว่าสิ่งที่ไม่มีชีวิต หรือไม่มีเจตนา. นี้เราเรียกว่า การกระทำที่เป็นกรรม, เรียกว่ากรรม มันก็มีผลแห่งกรรม.

เมื่อมีการกระทำ ก็ต้องมีปฏิกิริยากระทำอันออกมา เหมือนกับว่าฟาดลงไป มันก็ดังโผงขึ้นมา อย่างนี้เป็นต้น. เดี่ยวนี้มัน มีความถูกต้องว่า ทำลงไปอย่างไร, แล้วผลจะเกิดขึ้นอย่างไร ตามกฎของธรรมชาตินั้น อย่างถูกต้อง และตายตัวที่สุด. ในตัวผลของการกระทำหน้าที่ มันก็มีความถูกต้อง ในฐานะที่เป็นผล ตรงตามเหตุของมันเสมอ.

นี่แหละขอให้สังเกตดูให้ดีว่า ธรรมชาติใน ๔ ความหมาย; แต่ละความหมาย มีความถูกต้องอยู่ในตัวมันเอง.

ทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติ ๔ ความหมาย.

ที่นี้ ทุกสิ่งทุกอย่างในสากลจักรวาล ในโลกธาตุ ก็พื้นโลกธาตุ ก็พื้นโลกธาตุ มันก็สรุปได้เป็นเพียงสิ่งทั้ง ๔ นั้นเท่านั้น; ไม่มากไปกว่านี้เลย; คือ ธรรมชาติอย่างหนึ่ง, กฎของธรรมชาติ อย่างหนึ่ง, หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ อย่างหนึ่ง, ผลที่ออกมาจากหน้าที่นั้นอย่างหนึ่ง, รวมเป็น ๔ อย่าง; เป็นตัวธรรมชาติใน

๔ ความหมาย หรือธรรมะใน ๔ ความหมาย ไม่มีอะไร
นอกไปกว่านี้.

ขอให้มองในเรื่องนี้ ให้เข้าใจกันเสียก่อน ว่าใน
ทุกๆ โลกธาตุ ยิ่งกว่าจักรวาลนะ. คำว่าโลกธาตุนี้ใหญ่
กว้างยิ่งกว่าจักรวาล มีตั้งพัน ๆ, หรือว่ามีเป็นหมื่นโลกธาตุ,
ทั้งหมดนั้น ไม่มีอะไรนอกไปจากสิ่งทั้ง ๔ นี้ : คือตัว
ธรรมชาติ อย่างหนึ่ง, ตัวกฎของธรรมชาติ อย่างหนึ่ง,
ตัวหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ อย่างหนึ่ง ตัวผลจากหน้าที่
นั้นอย่างหนึ่ง.

ใน ๔ อย่างนั้น แต่ละอย่างมีความถูกต้องของมัน
เอง. ถ้าใครรู้เรื่องความถูกต้องนั้น ก็สามารถจะทำให้
ให้เกิดผลได้ ตามที่ตนปรารถนา; ถ้าไม่รู้เรื่องความ
ถูกต้อง ก็ทำให้ถูกต้องไม่ได้ มันก็ไม่มีผลจะเกิดขึ้น ตาม
ที่ควรปรารถนา.

ธรรมะ ๔ ความหมายมีความถูกต้อง

อย่างเฉียบขาดดุจพระเจ้า.

ขอให้ระมัดระวัง ในเรื่อง ความถูกต้องของ
ธรรมะ ๔ ความหมายนี้ไว้ให้ดี ๆ ในแต่ละความหมายมี

ความถูกต้อง ชนิดที่เฉียบขาดที่สุด, เป็นธรรมที่สุด
 แน่นอนที่สุด, แล้วยิ่งสูงสุดด้วย สูงสุดเหมือนกับพระเจ้า.
 คำว่า พระเจ้า นี้ ความหมายก็คือ สูงสุด คือเหนือสิ่งใด
 ควบคุมสิ่งทุกสิ่งให้เป็นไป.

นี่คือตัวความถูกต้อง ที่มีอยู่ในธรรมชาติทั้ง ๔
 ความหมาย เป็นเสมือนหนึ่งพระเจ้า ที่มีมนุษย์จะต้อง
 คล้อยตาม คือมนุษย์จะต้องยอมแพ้.

เราไม่ได้พูดถึงบุคคล ไม่ได้พูดถึงว่า บุคคลมี
 ความถูกต้อง แล้วเราจะยอมแพ้; นี่ไม่จริง. เราพูด
 ถึงธรรมชาติหรือพระธรรม ที่มี ความถูกต้อง ชนิดที่
 มนุษย์จะต้องไปไม่ไหว. ฉะนั้น จึงต้องประจบพระเจ้า,
 อ้อนวอนพระเจ้า, ขอร้องพระเจ้า ประจบประแจงพระเจ้า,
 บูชาพระเจ้า. อ้อนวอนพระเจ้า คือขอสมัครทำตาม
 กฎของพระเจ้า, ตามความประสงค์ของพระเจ้า; เหมือน
 กับว่าลูกเด็ก ๆ อ้อนวอนพ่อ อ้อนวอนแม่ ขอนมกิน ขอ
 สตางค์ใช้ ขออะไรทำนองนั้นแหละ.

เรียกว่า เรามีพระเจ้าเป็นสิ่งสูงสุด และ ใน
 พุทธศาสนานี้เรียกว่าพระธรรม. ศาสนาอื่นเขาเรียกว่า

พระเจ้า; เราอย่าไปขัดคอเขา เขาอยากเรียก พระเจ้า
ก็เรียกไป เพราะเขาหมายถึงสิ่งสูงสุด มีอำนาจสูงสุด คือ
อำนาจของความถูกต้อง อย่างที่กล่าวมาแล้ว. เราเรียก
กันในพระพุทธศาสนาว่า พระธรรม ในฐานะที่เป็น
สัจธรรม. สัจธรรม จำไว้ให้ดี ๆ คือ ๓ ข้อความจริง;
นั่นแหละคือ ๓ ข้อความถูกต้อง.

พระธรรม ก็คือความถูกต้องของความถูกต้อง;
ความถูกต้องของความถูกต้องนั้น ฟังคล้ายกับพูดเล่น; แต่
ไม่ใช่พูดเล่นนะ. ความถูกต้องของความถูกต้อง ถ้ามัน
ไม่ใช่ความถูกต้อง มันก็ไม่มี ความถูกต้อง ในสิ่งที่ถูกต้อง
จึงจะมีความถูกต้อง; ฉะนั้น ความถูกต้องอันนี้ คือความ
ถูกต้องของพระธรรม.

ดูให้ดีเถอะ พระธรรมนี้ น่าเกรงขามเท่าไร? พระ
ธรรมมีความถูกต้องเฉียบขาดในตัวเอง อย่างนี้; พูด
ภาษาบุคคลาธิษฐานก็ต้องพูดว่า เป็น สยมกุ.

สยมกุ คำนี้เป็น ภาษาอินเดีย ที่เสด็จพระ-
เจ้า. พระเป็นเจ้านั้นเขาเรียกว่า สยมกุ : สย แปลว่า

เอง, ภู แปลว่า เป็น หรือ ทรงอำนาจ ทรงอำนาจเอง
หรือเป็นเอง เรียกว่า สยมภู.

สิ่งที่^๕เป็น สยมภู^๕ นั้น ไม่มีอะไรยิ่งไปกว่าพระ-
ธรรม. ถ้าให้เป็นพระเจ้า ก็ต้องเป็นพระเจ้าชนิดที่เป็น
พระธรรม; เป็นอย่างอื่นเป็นสยมภูไม่ได้. ถ้าพระอิศวร
ยังกินกุงอยู่ เหมือนในเรื่องที่เล่ากันแล้ว ยังเป็น สยมภู
ไม่ได้. พระอิศวรจะต้องไม่ใช่เป็นสัตว์ที่มีความรู้สึก แล้ว
อยากจะกินกุง เหมือนในนิทานนั้น มันเป็นไปไม่ได้.
มันต้องเป็นกฎของธรรมชาติ ที่เฉียบขาดอย่างใดอย่าง
หนึ่ง เหมือนสิ่งทงปวง จึงจะเรียกว่าเป็น สยมภู.

สิ่งที่^๕มีอำนาจเฉียบขาด อย่างนั้น คือพระธรรม;
เพราะฉะนั้น พระธรรมนั้นแหละเป็น สยมภู คือเป็น
พระเป็นเจ้า เหนือสิ่งใดทั้งหมด อยู่ในตัวเอง, และสิ่งที่
จริงและเองอย่างนี้มีสิ่งเดียว, ไม่ต้องพะว้าพะวง ให้มีพระ
เจ้าหลายองค์, หรือให้มีพระธรรมหลายองค์ มีสิ่งเดียว.
ในฐานะที่เป็นสิ่งถูกต้องสูงสุด บาลักมีว่า เอก์ ทิ สัจจ น
หุติยมคฺคิ — ของจริงนมนสิ่งเดียว สิ่งที่สองไม่มี สำหรับ
ความเป็นของจริง.

พระธรรมมีความจริงเป็นพระสยัมภู เป็นพระ
 เป็นเจ้า แต่เพียงองค์เดียว; มีความถูกต้อง^๕นั้นเองเป็น
 ตัว มีตัวความถูกต้อง เป็นตัวความถูกต้อง ความถูกต้อง
 ของความถูกต้อง นี้เป็นสยัมภู คือเป็นพระเจ้า. ฉะนั้น
 จึงไม่เป็นอะไรได้ นอกจากเป็นความถูกต้อง. ขอให้รู้จัก
 ความถูกต้องของพระธรรมเอาไว้ ในลักษณะอย่างนี้ก่อน.

ความถูกต้องของมนุษย์ บนอยู่กับความต้องการ.

ที่^{๕๕}มาวัดความถูกต้องของมนุษย์ ที่^{๕๖}พูดมาแล้ว
 มัน^{๕๗}เป็นความถูกต้องของพระธรรม หรือของพระเป็นเจ้า.

ที่^{๕๘}มาวัดความถูกต้องของมนุษย์ ความถูกต้อง
 ของมนุษย์นั้น มัน^{๕๙}ขึ้นอยู่กับความต้องการของเขา เขา
 คือมนุษย์ เขาต้องการอย่างไร เขาก็ว่าอย่างนั้นแหละ
 ถูกต้อง. ฉะนั้น ความถูกต้องของมนุษย์ มัน^{๖๐}จึงขึ้นอยู่กับ
 ความต้องการของมนุษย์ ความต้องการของเขาขึ้นอยู่กับ
 ตัวเขา.

ตัวเขา หรือตัวมนุษย์ นั้น มัน เป็นเพียงมายา เป็นอนัตตา มิใช่เป็นตัวตนอันแท้จริง เป็นไปตามเหตุ บัญญัติปรุงแต่ง เป็นร่างกายขึ้นมา ตามธรรมชาติ ตาม กฎของธรรมชาติ, แล้วเผชิญคิดนึกได้, แล้วมีอะไรมาแวดล้อมความคิดนึก, จนคิดนึกขึ้นมาว่า ตัวกู ตัวกู — ของกู กูต้องการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง.

นี่ถ้าถือตามพระบาลีแล้วก็น่าหัวที่สุดแหละ. ความรู้สึกในจิตของมนุษย์ที่จะรู้สึก ว่าตัวกูนั้น มาทีหลัง. จิตไปหลงรักอะไรเข้า แล้วอยากจะได้สิ่งนั้น, ยึดถือหมายมั่นในสิ่งนั้น ด้วยความอยากอย่างยิ่งแล้ว ความรู้สึก ว่า ตัวกูจึงจะค่อยเกิดมา เป็นความรู้สึกว่า ตัวกู, แล้วกูก็ต้องการ.

นี่มันน่าหัวที่ว่า ตัวกู นั้นมันเพิ่งเกิดทีหลัง ของกู; มันหลงรักในสิ่งใด อยากได้ในสิ่งใด เสียก่อน จึงเกิดความรู้สึกตัวกูผู้อยาก; เพราะว่ามันเป็นมายา มัน จึงเป็นอย่างนั้น มันเกิดการกระทำได้ก่อนผู้กระทำ เหมือน ไก่มันจะเกิดก่อนไข่ อย่างนี้.

อันนี้เป็น ใจความสำคัญของเรื่องอนัตตา ไม่ใช่
 ตัวตน : ความรู้ว่าตัวตน เพิ่งเกิดเมื่อมีความอยาก;
 จิตมีความอยากไปได้ตามธรรมชาติ, ธรรมชาติทำให้
 จิตอยากได้อย่างรุนแรง. เมื่อจิตเกิดความรู้สึกอยาก
 แล้วความรู้สึกอยากนั้น จะปรุงให้เกิดความรู้สึกอันถัดมา
 คืออุปาทาน รู้สึกขึ้นมาว่าตัวกู.

ฉะนั้นสิ่งที่เรียกว่า ตัวกู จึงเป็นของเหลวว้าง
 คือ เป็นสักว่ามายา เกิดขึ้นจากการปรุงแต่งของกิเลส
 ตัณหา; โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คืออวิชชา. เขาต้องการ
 อะไร ก็ต้องการไปตามความรู้สึกของตัวเขา ซึ่งเป็นอวิชชา.
 ตัวเขา-ตัวกู คลอดออกมาจากอวิชชา ตัณหา อุปาทาน;
 ดังนั้น ความถูกต้องของตัวกู ก็เป็นเรื่องอวิชชา ตัณหา
 อุปาทาน ไปหมด.

นี่ความถูกต้องของมนุษย์ มันจึงเหมือนกันไม่ได้
 กับความถูกต้องของพระธรรม; เพราะว่าความถูกต้อง
 ของมนุษย์ มันขึ้นอยู่กับความต้องการของมนุษย์นี้. ส่วน
 ความถูกต้องของพระธรรมนั้น ไม่ขึ้นอยู่กับความต้องการ

การของสิ่งใด แต่เป็นตามกฎหมายของธรรมชาติ ซึ่งสูงสุด
และเฉียบขาด.

ฉะนั้นเราอย่าไปบูชา ความถูกต้องของเราให้
มากนัก; ควรจะหยุดไว้ก่อน, ดูเสียก่อน ว่าตัวเรานั้น
คืออะไร? ในกรณีนี้ ตัวเราคืออะไร? วันหนึ่งคืนหนึ่ง
มีเรื่องต่างๆ หลายๆ กรณี ในทุกกรณีพอเข้ามาผูกพัน
กับเราแล้ว มันจะเกิดความรู้สึกว่าตัวเรา, ตัวกู เกี่ยว
กับกรณีนั้นๆ ขึ้นมาเสมอ.

ความอยากของมนุษย์มาจาก อวิชชา ตัณหา อุปาทาน.

ตัวเรา หรือ ตัวกู วันหนึ่งเกิดได้ไม่รู้กี่ครั้ง :
ไม่รู้กี่สิบครั้ง แล้วแต่สิ่งแวดล้อมที่มันแวดล้อมเข้ามา แล้ว
ก็ปรุงจิตคิดว่าเป็นตัวเรา. เราจะต้องทำอะไร, เราจะได้
อะไร, เราจะต้องรับผิดชอบอะไร, เราจะหนักอกหนักใจ
หรือจะอะไรก็ตาม, นี่มันเป็นตัวเรา ที่ปรุงขึ้นมาจากสิ่ง
ต่างๆ ที่แวดล้อมเข้ามา ตามธรรมชาติ; มันก็เรื่อง

ทางคำ ท่างหู ทางจุมูก ทางลิ้น ทางผิวหนัง, ทาง ๕ ทาง
นี้ จะแวดล้อมเข้ามา แล้วปรุงให้เกิดความคิดอยาก;
พออยากก็มีตัวผู้อยาก.

ในส่วนตัวคน ส่วนบุคคล ก็เป็นอย่างนั้น ที่
เกี่ยวกับผู้นั้น มันก็เป็นอย่างนั้นเหมือนกัน. ผู้นั้นมา
เกี่ยวข้องกัน ทำให้เกิดความอยากเป็นเรา เป็นเขา เป็น
ความต้องการของเรา ของเขา ล้วนแต่มาจากอวิชชา
ดิ้นหา อุปาทาน ของแต่ละคน

อวิชชา คือ ความไม่รู้, สภาพที่ปราศจากความรู้;
เมื่อไม่มีความรู้นั้นแหละ เรียกว่า อวิชชา เป็นของธรรมดา
เป็นของยืนพื้น เป็นชาติประจำโลก.

นี่ตามหลักของพระพุทธศาสนามีว่าอย่างนั้น ถ้า
ไม่เคยได้ฟัง ก็ฟังเดี๋ยวนี้ก็ได้ ว่าสิ่งที่เรียกว่า **อวิชชา** คำนี้
แปลว่า **ไม่มีวิชา คือ ไม่มีความรู้.** อวิชชา ไม่มีความรู้
ปราศจากความรู้ นี้เป็นธาตุ, ธา-ตุ นะ ธา-ตุ คือธาตุ
ตามธรรมชาติ มีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง. ทุกโลกธาตุ,
ทุกจักรวาล, มีธาตุอยู่ ธาตุหนึ่งที่ร้ายกาจที่สุด คืออวิชชา-
ธาตุ. พอเมื่อใดจิตใจ ของบุคคลใด ไม่มีสติปัญญา

ควบคุมอยู่ หรือควบคุมไว้ อวิชชาธาตุก็เข้าครองจิตใจ
ของบุคคลนั้น; ทำให้บุคคลนั้นทำอะไรไป ตามอำนาจ
ของอวิชชา.

นี่นาเวทนาสงสารที่สุด ที่มนุษย์เกิดมาจากท้อง
พ่อแม่ ไม่มีความรู้ ไม่มีสติปัญญาติดมาด้วย; ฉะนั้น
มันจึงเป็นที่ว่าง ที่ทิ้งไว้ให้ ปล่อยไว้ สำหรับ อวิชชาจะเข้า
ไปจัดการปรุงแต่ง.

ฉะนั้น ลูกเด็ก ๆ ลูกเล็ก ๆ นั้น พอมีอะไรเกิดขึ้น
มันไม่มีวิชา ปัญญาที่ไหนจะมาต่อสู้อย่างนั้นก็ต้องปล่อยไป
ตามธรรมชาติ; ดังนั้น อวิชชาธาตุก็เข้าไปครอบงำ.
ฉะนั้นเด็กนั้นก็จะต้องเป็นไปตามอำนาจของอวิชชา : โดย
สรุปแล้วก็ถือว่า มันจะรักในสิ่งที่น่ารัก, มันจะเกลียดใน
สิ่งที่น่าเกลียด, มันจะกลัวในสิ่งที่น่ากลัว, ตามอำนาจของ
อวิชชา ไม่ใช่ความจริง.

นี่ทำไมเรียกว่า อวิชชา? เพราะมัน ยังเป็นเรื่อง
ผิด, ไม่ต้องกลัวก็ได้ ไม่ต้องเกลียดก็ได้ ไม่ต้องยินดียินร้าย
ไม่ต้องเสียใจ ไม่ต้องดีใจ ก็ได้; แต่อวิชชามันได้ทำให้

ทารกนั้นจะต้องเกิดความรู้สึก เสียใจบ้าง ดีใจบ้าง ยินดีบ้าง ยินร้ายบ้าง รักบ้าง โกรธบ้าง ซึ่งเรียกว่ากิเลส นั้นแหละ โตะขึ้นมาตามลำดับ ก็มี, กิเลสที่มั่นคง.

อันนี้จะยืนยันกันอยู่เป็นอวิชาเคยชิน มันก็ปรุงให้เกิดความรู้สึกเป็นตัวตน เป็นตัวกู เป็นของกูได้ โดยอวิชานั้น; ตัวตนนั้นจึงไม่ใช่ของจริง มันเป็นเพียงผลผลิตที่อวิชามันผลิตออกมา. นี้เรียกว่าอวิชา.

เพราะเด็กเขาไม่มีอวิชา ไม่มีปัญญา อวิชาธาตุก็เข้าสิงเขา; เพราะฉะนั้นทารกนั้นจึงทำอะไรไปตามอวิชา; เช่นรัก เช่นไม่รัก จนกระทั่งเกิดตัวกูผู้รัก ตัวกูผู้เกลียด ตัวกูผู้โกรธ ตัวกูผู้จะฆ่าใครสักคนหนึ่ง.

นี่ตัวตนของอวิชา ไม่มีความถูกต้อง ตามทำนองของธรรม มันก็มีความถูกต้องไปตามทำนองของอธรรม; มีความถูกต้อง ฝ่ายที่จะให้เกิดความทุกข์ หรือวิกฤตการณ์.

ถ้ามีความรู้จริง มันก็รู้การกระทำที่ตรงกันข้าม, หรือเป็นไปในทางที่ให้คุณผลอยู่อย่างมีสันติสุข ให้โลกอยู่อย่างมีสันติภาพ.

ฉะนั้น ความต้องการของมนุษย์ มันขึ้นอยู่กับ
 ความต้องการแห่งตัวเขา ซึ่งปรุงขึ้นมาจากอวิชชา เป็น
 ตัณหา แล้วเป็นอุปาทาน ว่าตัวกู ว่าคุณ. ดังนั้นความ
 ถูกต้องของมนุษย์ จึงไม่สามารถจะตรงกับความต้องการของ
 ธรรม นี่หมายถึงมนุษย์ธรรมดา, มนุษย์ธรรมดาที่ไม่ได้
 มีธรรมเป็นตัว; แต่ว่าเป็นมนุษย์ของอวิชชา ของความ
 ไม่รู้ ความถูกต้องของมนุษย์ จึงไม่อาจจะตรงกับความถูก
 ต้องของพระธรรม ซึ่งมีใช้อวิชชา.

เมื่อใดมีธรรมอันถูกต้องจึงจะมีปัญญา และวิชา.

ต่อเมื่อใด มนุษย์มีธรรม จะโดยวิธีใดก็ตาม
 เกอะ; มนุษย์นั้นมีธรรม คือเป็นตัวธรรม โดยมีความ
 ถูกต้องของธรรมอยู่ในตัวมนุษย์ มนุษย์เป็นธรรมเสียเอง
 หรือตัวธรรมนั้นเป็นมนุษย์เสียเอง จึงจะมีความถูกต้องที่
 ตรงกัน.

ฉะนั้นโดยหลักธรรมะ ก็มีอยู่ว่า ให้มีตนเป็น
 ธรรม, ให้มีธรรมเป็นตน. ถ้าใครจะมีตนกันบ้าง ก็อย่า

เอาวิชา ตัณหา มาเป็นตัวตน ; ให้เอาธรรมะเป็นตน
เอาตนเป็นธรรม เอาธรรมะเป็นตน เอาตนเป็นธรรมะ
ให้มีเนื้อตัวแห่งตนที่เป็นธรรมอยู่ทุก ๆ คน ทุก ๆ ปรมาณู.

ขอให้เราทุกคนมีตนเป็นธรรม มีธรรมเป็นตน ก็ได้
แล้วแต่จะเรียก. ขอให้เอาธรรมมาเป็นตน ; เพราะว่า
เดี๋ยวนี้มีปัญญา มีวิชา รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ; ก็เอา
ความถูกต้องของธรรมชาติมาเป็นตน ; ให้ตนดำรงอยู่
ในความถูกต้องของธรรมชาติ. นี้เรียกว่า เอาธรรมะเป็น
ตน เอาตนเป็นธรรมะ

.....

.....

.....

องค์ของพระธรรมสรุปได้คำเดียวว่าตถาตา.

มาดูตัวพระธรรมกันเสียที ; เมื่อจะต้องเอา
ธรรมะมาเป็นตน เอาตนให้เป็นธรรมะ แล้วก็มาดูตัว
หรือองค์ ของพระธรรมกันเสียที. องค์พระธรรมนั้น
เต็มไปหมด มันมากจนเหลือจะบรรยายได้. แต่ถ้าจะสรุป
เอาเป็นคำพูดสั้น ๆ เพียงคำเดียวแล้ว ธรรมะทั้งหลาย
ทั้งปวง ทุกความหมายแหละ, ธรรมะทุกความหมาย

ทุกประเภท ทุกชนิด ทุกระดับ มาสรุปได้ทีเพียงคำคำเดียว
คือคำว่า ตถาตา เป็นเรื่องที่น่าหัว.

ตถา แปลว่า เป็นเช่นนั้นเอง. คำว่า ตถาตา
แปลว่า ความเป็นเช่นนั้นเอง. มันจะเป็นเช่นนั้นเองตาม
กฎเกณฑ์ของมัน คือความถูกต้องของพระธรรมอภินัน
แหละ แต่มันน่าหัว ที่คำนี้ท่านนิยมเรียกกันมาว่า ตถาตา
แปลว่า เป็นเช่นนั้นเอง เป็นอย่างอื่นไม่ได้ ต้องเป็น
เช่นนั้นเอง.

ตถาตา แปลว่า เช่นนั้นเอง ฟังดูเหมือนกับพูด
เล่น ฟังดูเหมือนกับว่าไม่มีอำนาจ ไม่มีกำลัง เป็นของโลเล
เลื่อนลอย อะไรสักอย่างหนึ่ง. แต่โดยเนื้อแท้แล้วไม่เป็น
เช่นนั้น; เช่นนั้นเอง นั้นแหละคือธรรม ตวัธรรม,
ตวัธรรมคือความเป็นเช่นนั้นเอง, ความเป็นเช่นนั้นเอง
คือตวัธรรม.

แม้จะเรียกว่า พระเจ้า ก็ได้, ความเป็นเช่นนั้น
เองนั้นแหละคือพระเจ้า; เพราะว่ามีโยมเป็นอย่างอื่น
เป็นแต่อย่างอื่นอย่างเดียวกัน, เป็นพระเจ้า มีความเป็น

เช่นนั้นเอง. อะไรๆ จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับพระเจ้านั้น ต้อง
ทำให้ถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ของความเป็นเช่นนั้นเอง.

ความถูกต้องทั้งหลาย มารวมอยู่ที่คำคำเดียว ว่า
เช่นนั้นเอง; ถ้าไม่ถูกต้อง มันจะเป็นเช่นนั้นเองไม่ได้.
ถ้ามันไม่ถูกต้อง มันจะทรงตัวเป็นเช่นนั้นเองอยู่ไม่ได้.
มันต้องมีความถูกต้องพอ ครอบคลุมบูรณ์แหละ มันจึงจะทรง
ตัวอยู่เป็นความเป็นเช่นนั้นเอง; เหมือนที่พูดมาแล้วตอน
ต้นว่า ที่มันอยู่ได้นั้น เพราะมันมีความถูกต้องของมันเอง,
เรียกว่าความเป็นเช่นนั้นเอง.

คำว่า ตถตา แปลว่า ความเป็นเช่นนั้นเอง;
บางทีก็เรียกสั้นๆ ว่า ตถตา ก็มี. ความหมายอย่างเดียวกัน
กัน มันเป็นเรื่องของภาษา จะพูดให้สั้นเป็น ตถตาก็ได้
เป็นตถตา ก็ได้ ตถ หรือ ตตา ก็แปลเหมือนกัน มันแปล
ว่า **เช่นนั้น**, **ตานั้น**มันแปลว่า **ความ**, **ตถตา** **ความเป็น**
เช่นนั้น.

ความเป็นเช่นนั้น น้อยากที่จะจำแนกแจกแจงว่า
เป็นอย่างไร; แล้วมันจำแนกแจกแจงไม่ได้ เพราะมันเป็น
อย่างเดียว เป็นอันเดียว คือเป็นเช่นนั้น เท่านั้น มันเป็น

อย่างอื่นไม่ได้ ^๕ จะนินทรพระนิจเป็นสิ่งเดียว เป็นคำเดียว
เป็นอันเดียว เหมือนกับว่าเป็นพระเจ้าองค์เดียว พระเจ้า
ที่แท้จริงจะมีแต่องค์เดียว จะมีหลายองค์ไม่ได้.

คำตถาตามหลักฐานปรากฏในพระไตรปิฎก.

เราควรจะสนใจคำคำนี้ ให้หายข้องใจว่าเป็นคำพูด
เล่น ๆ คำว่า ตถาตา ก็มีอยู่ในพระไตรปิฎก ของฝ่าย
เถรวาทเรา; แต่ไม่ค่อยมีใครเอาออกมาพูด จนคิดเสีย
ว่ามันไม่มี แล้วฝ่ายมหายานโน้นเขาเอาไปพูดมาก พูดถึง
เรื่อง ตถาตา นี^๕มาก จนพวกเราที่โง่^๕นะ คิดไปว่าเรื่องตถาตา
นั้นของฝ่ายมหายาน ไม่ใช่ของฝ่ายเถรวาท. ดูความโง่
ของคนที่ไม่สนใจอะไร.

นี่ พวกมหายานเขาก็สบายไปเลย เขามีความรู้
เรื่อง ตถาตา ก็ใช้ประโยชน์ได้. เราเถรวาทไม่สนใจกัน
พอบอก, พอเอามาพูดให้ฟัง ก็ว่าเป็นเรื่องพูดเล่น.

เมื่ออาดมาเอาเรื่อง ตถาตา มาพูดเป็นครั้งแรก
มีคนหัวเราะเยาะ ทว่าเป็นเรื่องพูดเล่น, เป็นเรื่องที่โหลเส

พูดเล่น ; เช่นนั้นเองไว้ย, เช่นนั้นเองไว้ย, เช่นนั้นเองไว้ย,
 เป็นอย่างอื่นไม่ได้ไว้ย, น. นั้นแหละคือความเจ็บขาดของ
 พระธรรม ที่ว่ามันเป็นเช่นนั้นเอง มันเป็นอย่างอื่นไม่ได้
 เมอมันเป็นอย่างอื่นไม่ได้ มันก็มีความถูกต้องเต็มที่ จำกัด
 อยู่ในสิ่งนั้นเพียงสิ่งเดียว.

นี้เราเรียกว่า ความถูกต้องของพระธรรม หรือ
 เป็นตัวธรรม, ตัวความถูกต้องเป็นตัวธรรม, ตัวธรรม
 เป็นตัวความถูกต้อง.

ถ้าจิตยึดเอาความเป็นเช่นนั้นเอง มาเป็นตัว
 ตนได้ จิตนั้นมันถึงความเป็นเช่นนั้นเอง. จิตนี้จะไม่ทำ
 ผิดในสิ่งใดๆ, จะทำถูกทุกสิ่ง, แล้วก็จะเป็นผู้ที่อยู่เหนือ
 ความทุกข์ เหนือปัญหา.

ผู้ทรงศดาตา ผู้คนเรียกว่า ศดาต, พระศดาต
 คือพระผู้ทรงศดาตา : มีธรรมะเป็นตัว, มีตัวเป็นธรรมะ,
 เป็นสิ่งเดียวกับธรรมะ, มีความถูกต้องเป็นธรรมะ, มีความ
 ถูกต้องเป็นตัว, อย่างนี้เรียกว่า พระศดาต แปลว่า เป็น
 เช่นนั้นเอง กลายเป็นผู้คงที่ ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่เกิด
 ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ไม่เปลี่ยนแปลง.

นี้เรียกว่า พระตถาคต คือความเป็นเช่นนั้นเอง
เข้าไปอยู่ในจิตใจ, คือจิตใจได้รู้แจ่มแจ้งในความเป็น
เช่นนั้นเอง, จิตใจนั้นจะหวั่นระเอะระเหวเกิดความเกิด ความแก่
ความเจ็บ ความตาย; มันไม่มีตัวกูที่จะเกิดแก่เจ็บตาย,
มันมีแต่ความเป็นเช่นนั้นเอง. ถ้าว่ามันยังมีชีวิตอยู่ มันก็
เห็นอยู่อย่างนี้; ถ้าชีวิตมันดับไป มันก็เลิกกัน มันก็ไม่มี
ส่วนไหน หรือโอกาสไหน ที่จะเป็นอย่างนี้ได้.

นี้ความเป็นเช่นนั้นเอง ไม่ใช่เรื่องพูดเล่นๆ;
มันเป็นเรื่องของสิ่งสูงสุด เป็นตัวธรรมะ เป็นตัวความถูกต้อง
ของธรรมชาติ ซึ่งมันจะเป็นแต่เพียงเช่นนั้นเอง.

ตถาคตา เป็นความถูกต้องอย่างยิ่ง.

จะพูดเรื่อง ตถาคตา บ้าง ต่อไปนี้ ความถูกต้องของ
ตถาคตา, ความถูกต้องของตถาคตนั้น ตถาคตา คือความเป็น
เช่นนั้นเอง ความถูกต้องของตถาคตา คือความถูกต้องของ
ความเป็นเช่นนั้นเอง นี่มันเป็นความถูกต้อง จนเกือบจะ
ต้องเรียกว่าดีกว่าความถูกต้อง คือ เป็นความถูกต้องยิ่ง

ตรงกันข้าม; เพราะมันต้องยึดถือ; เมื่อมัน ยึดถือ
มันก็หนัก มันก็เหน้อย. ถ้าเห็นว่ามัน เป็นเช่นนั้นเอง
ก็ไม่ยึดถือ ก็ไม่หนัก; เพราะไม่ถือนี้มันก็ไม่หนัก
เมื่อไม่หนักก็ไม่เป็นทุกข์ หรือไม่เหน้อย.

เดี๋ยวนี้คนยังไม่รู้ความจริงข้อนี้ เหมือนกับทปู ยา
ดา ยาย เคยรู้ในสมัยโบราณ ปู ยา ดา ยาย ธรรมะ ข้อนี้
อย่าดูถูกปู ยา ดา ยาย สมัยก่อนนะ เขาเคยรู้ธรรมะสูงสุด
ในข้อ ตถาตา นี้.

จะนั้น ปู ยา ดา ยาย สมัยนั้นไม่ค่อยเป็นทุกข์
เพราะเขาปลงได้ว่าเช่นนั้นเอง : ถ้าเป็น เรื่องเสีย เด็ก ๆ
นั่งร้องไห้อยู่; คนแก่ก็บอกว่า โอ๊ย, มันเช่นนั้นเอง
อย่าไปร้องไห้ให้มันโง่. ถ้าได้มามากมันดีใจ เด็ก ๆ
มันดีใจ มันกระโดดโลดเต้น; คนแก่ ๆ ก็บอกว่า
โอ๊ย, อย่าไปกระโดดโลดเต้นให้มันโง่ มันเช่นนั้นเอง.
จะนั้นเรื่องต่างๆ มันจึง มีความทุกข์น้อย; ธรรมะเข้ามา
ช่วยอย่างถูกต้อง, ความถูกต้องของธรรมะเข้ามาช่วย.

เดี๋ยวนี้เราไม่มองเห็นความเป็นเช่นนั้นเอง แต่
มองเห็นไปในทางที่ตรงกันข้ามยิ่ง ๆ ขึ้นไป; จะนั้น

อารมณ์จึงรุนแรง รวดเร็ว ฉุนเฉียว อะไรนิดหนึ่งก็รัก
เป็นบ้าไปเลย, อะไรนิดหนึ่งก็โกรธเกลียดเป็นบ้าไปเลย,
อิจฉาริษยาเป็นบ้าไปเลย หึงหวงเป็นบ้าไปเลย.

นี่ความไม่รู้จักเช่นนั่นเอง เอาความโง่ไม่รู้จัก
เช่นนั่นเอง มาสร้างอะไรขึ้น แล้วก็เดือดร้อนไปด้วย
ผลของความไม่รู้, "ไม่รู้" "เช่นนั่นเอง". นี่คนแก่ๆ สอน
ก็ไม่เชื่อ.

เหมือนเด็กหญิงคนหนึ่ง ชิงสุกก่อนห่าม ไปมี
ครรรค์เข้า; ไม่มีผู้ชายที่รับว่าเป็นพ่อของเด็กในครรรค์
มันจะทำอย่างไร; มันไม่เห็นว่าเป็นเช่นตัวเอง ว่าเรื่องได้
เดินมาโดยกฎแห่งเช่นตัวเอง มันก็ไม่ยอม มันก็คิดรน
อย่างนั้นอย่างนี้. มันไปกินยาตายก็มี, เอาลูกคลอดใหม่ๆ
ใส่ลงไปทิ้งไว้ข้างถนนก็มี, ไม่ยอมรับความเป็นเช่นตัวเอง.

เรื่องอย่างนั้นมันก็จะเป็นอย่างนั้นๆ; เพราะว่าไม่
มีหัวใจ ไม่มีหัวใจของพระพุทธศาสนา เข้าไปปกครอง
เข้าไปควบคุมจิตใจ; มันไม่มีความถูกต้องของความถูกต้อง
ของธรรมชาติ หรือของความเป็นเช่นนั่นเอง. ฉะนั้น
เราก็จะได้มีความทุกข์กันมากขึ้นๆ ในโลกนี้ เพราะเราไม่

ยอมรับความเป็นเช่นนั้นเอง ให้ถูกต้อง ไม่ใช่ความ
ถูกต้องสำหรับดำเนินชีวิต หรือการงาน.

ตถตา มี ในคัมภีรเถรวาท ยกมาเพียง ๓ เรื่อง.

ความถูกต้องของความเป็นเช่นนั้นเอง ใน
พระพุทธศาสนานี้ ในคัมภีรเถรวาทเรานี้ ก็แสดงไว้
มากเรื่อง. ที่สำคัญที่สุด ที่เด่นที่สุด จะยกมาให้ฟัง
สัก ๓ เรื่อง : คือเรื่อง ปฏิจจสมุปบาท เรื่องหนึ่ง, เรื่อง
จตุราริยสังข์ เรื่องหนึ่ง, แล้วก็เรื่อง สามัญญลักษณะ
เรื่องหนึ่ง, ๓ เรื่องเท่านั้นแหละ มันพอ หรือมันเกินแล้ว
ที่จะแสดงตถตา ความเป็นเช่นนั้นเอง ที่จะต้องมอง
ให้เห็นเป็นความถูกต้อง.

กุตถตาในปฏิจจสมุปบาท.

ปฏิจจสมุปบาท นั้น แปลว่า อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น
- อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น - อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น. นี่เราเหลียว
ไปทางไหน, เหลียวไปทางไหน อย่างที่ว่ามานี้จะพบ
ข้อเท็จจริง หรือ ความจริงสูงสุดว่า อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น,

มันอาศัยเหตุปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วเกิดขึ้น ; จะเป็นสัตว์ เป็นคน เป็นต้นไม้ เป็นสัตว์เดรัจฉาน เป็นอะไรก็ตาม มันก็มีการอาศัยกันแล้วเกิดขึ้น.

เช่น ต้นไม้^{นี้} ต้องอาศัยดินฟ้าอากาศ น้ำ แร่ธาตุอะไรในแผ่นดิน, หรือตัวแผ่นดินเอง อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น ; ถ้าไม่ได้อาศัยกันแล้ว ไม่มีเกิดขึ้น.

ฉะนั้น เมื่อเหลียวไปทางไหน ขอให้มันร้องตะโกนบอกว่า มันอาศัยกันเกิดขึ้น - อาศัยกันเกิดขึ้น. ^{นี่คือคนที่} วัชรธรรมะ ที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เหลียวไปทางไหนจะได้ยินแต่ หรือเห็นแต่ เสียงร้อง เสียงตะโกน ว่า อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น.

แม้ ก่อนหินก้อนนี้ มันก็มีปัจจัยอะไรบางอย่างที่ทำให้ อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น มาเป็นก้อนหินก้อนนี้ และจนกระทั่งมาวางอยู่ที่ตรงนี้. เหตุปัจจัยนั้นคือความต้องการของคนคนใดคนหนึ่ง ; แล้วก็มีเครื่องมือที่จะยกก้อนหินมาวางไว้ตรงนี้.

เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นเหตุปัจจัย ทงนั้น มัน อาศัยเหตุปัจจัยแล้วเกิดขึ้น. ท่านเรียกสั้น ๆ ว่า อาศัยกัน

แล้วเกิดขึ้น เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท เป็นภาษาบาลี
เรียกเป็นไทยว่า ความที่อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น.

เป็นกฎแห่งวิวัฒนาการ และวินาศนาการ ใช้
คำสะกดตามใจชอบหน่อย วิวัฒนาการ -เกิดขึ้น, วินาศ-
นาการ -สลายไป. ปฏิจจสมุปบาทเป็นกฎแห่งวิวัฒนาการ
และวินาศนาการ, คืออาศัยกันแล้วเกิดขึ้น อาศัยกันแล้ว
เกิดขึ้น. แต่ว่าเกิดขึ้นอีกชนิดหนึ่ง นั้น มันเกิดขึ้น
ในรูปที่ดับสลายลงไป นี้ความสลายมันเกิดขึ้น. อันหนึ่ง
อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น ในรูปที่งอกออกมาๆ เพิ่มเต็มออก
มา นี้เราเรียกว่า วิวัฒนาการ. อีกทางหนึ่ง มันอาศัย
กัน—อาศัยกัน แล้วมันเกิดของใหม่ขึ้นเป็นความสลายลงไป
ดับไป สิ้นสุดไป; นี้มันเป็น วินาศนาการ.

ฉะนั้น จะเป็น วิวัฒนาการ หรือเป็น วินาศนาการ
ก็ คือสิ่งเดียวกัน นั้นแหละ ที่อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น แล้ว
อาศัยกันแล้วดับลง มันก็คือสิ่งเดียวกัน ตรงที่ว่าเป็นการ
อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น.

ความดับไม่ใช่มันจะดับได้เอง มันต้องอาศัยปัจจัย
อย่างใดอย่างหนึ่งอาศัยกันแล้วก็ดับลงไป. อีกทางหนึ่ง

อาศัยกัน แล้วก็เกิดขึ้น นักเกิดขึ้นมา. ฉะนั้น ความเกิดขึ้น กับ ความดับลงไป มันก็เป็นสิ่งเดียวกันแหละ คือมันเป็นการอาศัยกันแล้วเกิดขึ้น.

นี่เป็นอาการที่เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท แล้วมันยังเล็งถึงว่า ตังอยู่ด้วย เกิดขึ้น - ตังอยู่ - ดับไป, เกิดขึ้น - ตังอยู่ - ดับไป; แต่อาการที่ตังอยู่นั้นมันสิ้นเกินไป จนเกือบจะไม่ต้องเรียก; เพราะว่าสักว่าเกิดเท่านั้น พอเกิดแล้วมันก็ดับ. อาการที่ตังอยู่มันน้อยไป จนเราไม่ต้องเรียกก็ได้ แต่ถ้าดูมันก็พอจะมองเห็นแล้วว่า มีขณะเกิดขึ้น แล้วก็ ตังอยู่ขณะหนึ่งน้อยมาก แล้วก็ดับไป; เพราะมันได้อาศัยกันและกัน เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท.

ฉะนั้นจึงมีการเกิดขึ้น - ตังอยู่ - ดับไป, เกิดขึ้น - ตังอยู่ - ดับไป, เกิดขึ้น - ตังอยู่ - ดับไป ในทุก ๆ ปริมาณที่ประกอบกันขึ้นเป็นร่างกายของเรา, หรือทุก ๆ ปริมาณที่มันจะประกอบกันขึ้นเป็นอะไรก็สุดแท้. ทว่าทั้งโลกธาตุนี้ มัน ไปตามกฎอาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้น - ตังอยู่ - ดับไป, เกิดขึ้น - ตังอยู่ - ดับไป, ละเอียดถี่ยิบ ลึกซึ้ง สุขุม จนมองไม่เห็น.

เช่นว่า ในเนื้อหนังของเรา^{นี้} มันมีเซลล์ที่
 เกิดขึ้น - ตั้งอยู่ - ดับไป, นี้ในส่วนร่างกาย. ในส่วนจิต
 มันก็เกิดขึ้น - ตั้งอยู่ - ดับไป - ตามขณะจิต, ตามขณะจิต.
 กายกัตติ จิตกัตติ มีลักษณะแห่งการเกิดขึ้น - ตั้งอยู่ - ดับไป
 เป็นทั้งหมด, เป็นของทั้งหมด.

นี่เขาถือเอาไปเป็นหลัก ที่เป็นหน้าที่ของพระเจ้า.
 พระพรหมมีหน้าที่ทำให้เกิดขึ้นมา, พระนารายณ์หรือพระ-
 วิษณุ มีหน้าที่ควบคุมเมื่อเกิดขึ้นแล้ว, พระศิวะหรือพระ
 อิศวร^{นี้} ก็ทำหน้าที่ยุบ ทำให้สลายไป ทำให้ดับไป.
 พระพรหมคือเกิดขึ้น พระวิษณุคือตั้งอยู่, พระอิศวร
 คือดับไป.

พระเจ้าที่มีอำนาจแท้จริงสูงสุด มีอยู่ ๓ เท่านั้น
 แหละ, มีอยู่ ๓ องค์ ตามอาการของคำว่า เกิดขึ้น - ตั้งอยู่
 - ดับไป ที่มันได้เป็นอยู่จริง ในทุกอณูของเนื้อหนังร่าง
 กายของเรา และทุกๆ ขณะจิตๆ

คำว่า ขณะจิต^{นี้} บางคนจะไม่รู้ ว่าจิตนั้นมัน
 เกิด-ดับ, เกิด-ดับ, เกิด-ดับ, ไปตามธรรมชาติ เรียก
 ว่าขณะหนึ่ง; เร็วมากจนไม่รู้ว่าจะวัดด้วยอะไร. วัดด้วย

เข็มนาฬิกา มันไม่มีทางจะวัดได้; เพราะมันเร็วมาก
กว่านั้น ทุก ๆ อนุฝ้ายวัตถุ และทุก ๆ ขณะแห่งจิตที่เป็น
นามัน มันเป็นการเกิดขึ้น — ตั้งอยู่ — ดับไป.

นี่คือตัวปฏิจจสมุปบาท เป็นตถาตา ว่ามัน
เป็นอย่างนั้นเอง, มันเป็นอย่างนั้นเอง. อวิตถาตา —
ไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น, อนัญญถาตา —
ไม่เป็นไป โดยประการอื่นจากความเป็นอย่างนั้นอิทัป-
ปัจจยตา คือความที่มีสิ่งหนึ่งสิ่งหนึ่งเป็นปัจจัย แล้วสิ่ง
หนึ่งจึงเกิดขึ้น.

ถ้าผู้เห็นธรรม ผู้มีธรรม เห็นธรรม แล้ว;
เหลียวไปทางไหนจะเห็นสิ่งนั้นะ รอบทิศ รอบทาง ข้างบน
ข้างล่าง รอบตัว จะเห็นความเกิดขึ้น — ตั้งอยู่ — ดับไป,
ก็จะเห็นความเป็นอย่างนี้ ไม่เป็นไปโดยประการอื่น คือ
ความที่อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น. เพราะมีสิ่งหนึ่งสิ่งหนึ่ง
ปัจจัย สิ่งหนึ่งสิ่งหนึ่งจึงเกิดขึ้น, เพราะมีสิ่งหนึ่งสิ่งหนึ่งเป็นปัจจัย
สิ่งหนึ่งสิ่งหนึ่งจึงเกิดขึ้น.

สมมติว่า อุบาสกคนหนึ่ง เห็นก่อนหิน อันนี้เป็น
ภาพ ว่า มีสิ่งหนึ่งสิ่งหนึ่งปัจจัย สิ่งหนึ่งสิ่งหนึ่งจึงเกิดขึ้น แล้วก็

จะไม่ยึดถือ ว่าก่อนหิน ; จะเห็นว่าธรรมบ่ติดันหนึ่ง อาศัย
 ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 สิ้นส่งนเป็นบัจจย, สิ้นส่งนจงเกิดบน. เห็นคนไม้ ก
 ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 รุสีกเหมือนกันอีก, เห็นคน เห็นอะไรก็เหมือนกันอีก, เห็น
 ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 สุนัข ก็รุสีกเห็นเหมือนกันอีก, เห็นแมว ก็เห็นเหมือนกัน
 ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 อีก, เห็นคน ก็เหมือนกันอีก, เห็นทุกอย่างเป็นอย่างหมด
 ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 ก็เรียกว่า เห็นอหุปัจจยตา — ความหมดส่งนส่งนเป็นบัจจย,
 ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 สิ้นส่งนจงเกิดบน.

๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 เดียวเราไม่เห็นอย่างนั้น ; พอเห็นว่าก่อนหิน
 ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 เราก้เห็นว่าก่อนหินสวยเข้าที่ หรือไม่สวย หรือเกะกะ หรือ
 ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 น่าดู. เห็นสุนัขเห็นแมวก้เหมือนกันแหละเราก้จะเห็นไป
 ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 ในทางว่าเป็นสุนัขเป็นแมว สวยไม่สวย. ถ้าสวยก็ขโมย
 ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 เอาไปเลย เมื่อเขาไม่ให้. ที่นี้ก็ถูกขโมยเหมือนกันแหละ
 ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 เพราะเขา ไม่เห็นว่าส่งนส่งนเป็นบัจจย, สิ้นส่งนจงเกิดบน
 ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 ก็เลยเห็นว่ามันสวย แล้วก็อยากได้ ; แล้วก็ทำไปตาม
 ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 ความอยากได้. ฉะนั้น ความต้องการของเขามีใช้ความ
 ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 ถูกต้อง มันไม่มีความถูกต้อง.

๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 ขอให้รู้จักคำว่า ปฏิจสมุปบาท ว่าอาศัยกัน
 ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๖ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕ ๑ ๕๑ ๕๒ ๑ ๕
 แล้วเกิดขึ้น. เอาไปคิดไปนึก จนติดอยู่ที่ในจิต ติดอยู่

ที่ริมฝีปาก พร้อมทั้งจะพูดออกมาว่า อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น,
 เหลียวไปทางไหน จะพบแต่สิ่งที่ร้องตะโกนบอกมาว่า อาศัย
 กันแล้วเกิดขึ้น.

เปรียบเทียบสักหน่อย เหมือนกับเรื่องที่เขาเล่าไว้
 ในคัมภีร์อรรถกถาว่า หมอชิวโกมารภัจจ์ คนนี้ เป็นหมอ
 สูงสุด จะเรียกว่าในโลกรู้ได้; หมอคนนี้เดินทางไปทางไหน
 ต้นไม้ทุกต้น หรือว่าสิ่งทุกสิ่ง มันจะร้องตะโกน บอกว่า
 ข้าพเจ้าทำอะไร, แล้วแก้อะไร, แก้โรคอะไรได้, อย่าง
 น้อยก็บอกว่าข้าพเจ้าแก้โรคอะไรได้; คือหมอคนนี้เชี่ยวชาญ
 จนมองเห็นอะไรก็รู้ได้ ว่ามันแก้อะไรได้, แก้โรค
 อะไรได้; เพราะเขาเคยเห็นมามากเหลือเกินแล้ว จนมี
 อุปมาว่า ทุกอย่างจะร้องตะโกนรายงานว่า ข้าพเจ้าแก้โรค
 อะไรได้ แก่หมอชิวโกมารภัจจ์.

เดี๋ยวนี้เราเป็นพุทธบริษัท เราไม่ต้องการอย่าง
 นั้น. เราต้องการแต่เพียงว่า ถ้าเดินทางไปทางไหน, เหลียว
 ไปทางไหน ก็ขอให้ทุกสิ่งมันร้องตะโกนว่า ข้าพเจ้าอาศัย
 สิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นปัจจัยแล้วเกิดขึ้น, “ข้าพเจ้าอาศัยสิ่งนั้น
 เป็นปัจจัยแล้วเกิดขึ้น; ฉะนั้น อย่ามาหลงรักหลงเกลียด
 ข้าพเจ้าเลย” นี้บอกอย่างนั้น.

อะไรที่เป็นภายนอก ที่เป็นภายใน ที่ใกล้ชิดสนิทสนม มันก็ร้องตะโกนบอกกันอย่างนี้หมด บุตร ภรรยาสามี, แก้ว แหวน เงิน ทอง, ช้าง ม้า วัว ควาย ไร่นา, อะไร ๆ มัน ก็ล้วนแต่ร้องตะโกนบอกอย่างนี้หมด. คนนั้นเขาก็ได้ยิน คนนั้นเขาก็ไม่ได้ยึดถือสิ่งใด โดยความเป็นตัวตน — ของตน. นี่เห็นความเป็นเช่นนั้นเอง, เห็นความถูกต้องของความเป็นเช่นนั้นเอง.

นี่ความเป็นเช่นนั้นเอง มันเป็นอย่างอื่นไม่ได้, จะนั้นมันจึงเจ็บขาดไม่ฟังเสียงใคร; แล้วมันยุติธรรมที่สุดไม่ลำเอียงกับใคร สมกับที่เราจะเรียกว่า พระเจ้า. กฎธรรมชาติอันนี้, กฎของธรรมชาติอันนี้ เราควรที่จะเรียกว่า พระเจ้าสูงสุด หรือสิ่งสูงสุด.

นี่คือ ตถตา ในความหมายหนึ่ง ความเป็นเช่นนั้นเองในความหมายหนึ่ง ที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกของเรา คือ ปฏิจจสมุปบาท.

ตถตาในจตุราริยสังข์.

ที่นี้ ความหมายที่ ๒ ต่อไป ก็เรียกว่า จตุราริยสังข์ของจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ. พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า

ตถามีอยู่ ๔ คือ ทุขบสังจตตา, ทุขบสมุทฺทสังจตตา, ทุขบ-
นิโรธสังจตตา. ทุขบนิโรธคามินีปฏิปทาสังจตตา.

ตถา แปลว่า ^๕เห็นนั่นเอง เช่นนั้น เหมือนกัน;
แต่ขาดคำว่า ตา ไม่มี ความ ไม่มีคำว่า ความ ก็แปลได้ว่า
เช่นนั้นเอง, เช่นนั้นเอง. มีอยู่ ๔ คือ ^๕ทุขบเห็น
นั่นเอง, เหตุให้เกิด^๕ทุขบเห็น^๕เห็นนั่นเอง, ความดับสันนิท
แห่งความ^๕ทุขบเห็น^๕เห็นนั่นเอง, หนทางให้ถึงความดับสันนิท
แห่งความ^๕ทุขบเห็น^๕เห็นนั่นเอง, เลยกได้ ตถา มา ๔ อย่าง
เรียกในที่นี้ว่า ตถา.

ในที่ทั่วไปเราจะได้ยินแต่ว่าเรียกว่า อริยสังจ
จะนั้นใครเคยได้ยินแต่คำว่า อริยสังจ ก็มาทราบเสียเลย
ว่า ในที่บางแห่งพระพุทธเจ้า ตรัสเรียกว่า ตถา เป็นเรื่อง
เรื่องเดียวกับคำว่า ตถาตา คือปฏิจจสมุปบาท.

เรื่อง อริยสังจ ยกหัวข้อมา ๔ หัวข้อ เฉพาะที่
เกี่ยวกับความทุกข์ แต่ ^๕เนื้อแท้ ของมันก็คือปฏิจจสมุปบาท
นั่นเอง ขยายออกไปแล้ว ก็เป็นปฏิจจสมุปบาทเหมือนกัน;
เพราะว่า ^๕ความ^๕ทุกข์^๕ต้องอาศัย^๕สังขาร^๕เป็นปัจจัย ความ^๕ทุกข์

จึงเกิดขันธ์. ถ้าจะดับทุกข์ ก็ต้องดับความที่สังขารเป็น
ปัจจัย; แล้วสังขารจึงเกิดขันธ์นเสนีย์. ความดับทุกข์ก็มา;
เพราะว่าการกระทำถูกต้อง โดยวิธีการ ให้สังขารเป็น
ปัจจัย สังขารจึงเกิดขันธ์.

เช่นว่า เราทำถูกต้องตามเรื่อง ที่จะให้โพชฌงค์
เกิดขันธ์ ก็เกิดโพชฌงค์ขึ้นมา. โพชฌงค์เกิดขันธ์แล้ว
ก็เป็นปัจจัยให้เกิดวิชชา และ วิมุตติ วิชชา และ วิมุตติเกิด
แล้วดับทุกข์, นี้ก็ต้องอาศัยกันมาเป็นทอด ๆ ทอด ๆ จนได้
รับความดับทุกข์.

จตุราริยสังัจจ์ ความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ
เป็นกฎแห่งความทุกข์ และความดับทุกข์. อริยสังัจจ์ ๔
ประการใช้ในวงแคบ, คือใช้ในวงสิ่งที่มีชีวิตเท่านั้น.
ตถาตาที่เป็นอริยสังัจจ์ ๔ นี้ ก็ใช้ในวงแคบ คือใช้ใน
วงสิ่งที่มีชีวิต ที่รู้สึกคิดนึกได้ รู้สึกต่อความทุกข์ได้
จึงจะใช้กฎอริยสังัจจ์ ๔ ซึ่งเป็น ตถาตา ข้อนี้.

ส่วนปฏิจจสมุปบาทที่เป็นตถาตา ที่ยกมาถึงข้อ
แรกนั้น ใช้ทั่วไปมีชีวิตก็ได้, ไม่มีชีวิตก็ได้; โดย
หลักว่า มีสังขารเป็นปัจจัย สิ่งนี้จึงเกิดขันธ์ ก็ได้ทั่วไป.

แต่ถ้ามัน เกี่ยวกับความทุกข์ ก็มีได้เฉพาะสัตว์
บุคคล ที่รู้สึกเป็นทุกข์ มีความรู้สึก มีจิต มีวิญญาณ
มีการสัมผัส แล้วรู้สึกต่อเวทนาได้. สัตว์ชนิดนี้จึงจะ
สามารถใช้กฎที่เรียกว่า อริยสัจจ์. แต่ก็เป็นกฎของ
ธรรมชาติ อยู่ในตัวธรรมชาติ. กฎของอริยสัจจ์ใช้กับ
สิ่งที่มีชีวิต และสิ่งที่มีชีวิตนั้นก็เป็นตัวธรรมชาติ, เป็นตัว
ที่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ มีอยู่ในธรรมชาติ เรียกว่า
ตถาตา คือจตุราริยสัจจ์.

ตถาตาในสามัญญลักษณะ.

ที่นี้ ตถาตา เรื่องที่ ๓ สามัญญลักษณะ - ลักษณะ
ที่สามัญญแก่สังขารทั่วไป.

คำว่า "สังขาร" นี้ หมายถึง สิ่งที่มีชนนาคด้วยการ
ปรุงแต่ง; จะเป็นวัตถุสิ่งของก็ได้ จะเป็นสิ่งที่มีชีวิตก็ได้.
สิ่งใดมีการปรุงแต่งแล้วเกิดขึ้น, เกิดขึ้นมาจากการปรุง
แต่ง, สิ่งนั้นเรียกว่า สังขาร คนก็ได้ สัตว์ก็ได้ วัตถุสิ่ง
ของก็ได้ นี้จำคำว่า สังขาร ไว้ให้ดี ๆ เพราะว่าเรารู้จัก
คำว่าสังขาร นี้กันน้อยเกินไป ให้ความหมายแคบเกินไป.

สามัญญลักษณะ เป็นกฎแห่งการแสดงทาง
ปรากฏการณ์. กฎนี้จะใช้กับการแสดงออกในทางปรากฏ-
การณ์ คือว่า สังขารทั้งหลายย่อมมีปรากฏการณ์ เห็นได้
ก็ได้, ไม่เห็นได้ก็ได้. ถ้ามั่นเป็นวัตถุก็เห็นได้ด้วยตา; แต่
ถ้าไม่ใช่วัตถุมันก็ต้องเห็นด้วยใจ แต่มันก็มีปรากฏการณ์.

ฉะนั้น กฎที่ใช้กับการแสดงออกแห่งปรากฏ-
การณ์นี้ เราเรียกว่าสามัญญลักษณะ ลักษณะที่เป็น
สามัญญแก่สังขารทั่วไป ก็คือที่ได้ยินได้ฟังกันจนไม่อยาก
ฟัง ที่เด็ก ๆ เอาไปล้อ ว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา; ๓ คำ
นี้เป็นไตรลักษณ์, เป็นสามัญญลักษณะของสังขาร.
เด็กเขาไม่รู้^๘ เขาก็เอาไปล้อกันเล่น แต่เป็นธรรมะสูงสุด
เป็นหัวใจของธรรมะ ในฐานะเป็นตถาตา.

ความเป็นอนิจจัง คือเป็นอย่างนั้น, ความเป็น
ทุกขัง ก็คือความเป็นอย่างนั้น, ความเป็นอนัตตา ก็คือ
ความเป็นอย่างนั้น, มีความเป็นอย่างนั้น นี้คือเรียกว่า
สามัญญลักษณะ; ลักษณะทั่วไปแก่สังขารทั้งปวง แสดง
อยู่โดยความเป็นตถาตา คือความเป็นอย่างนั้น ไม่เป็น
โดยประการอื่น.

ดังนั้น จึงเป็นกฎแห่งการแสดงโดยปรากฏการณ์
ทุกสิ่งมีปรากฏการณ์ มันสำคัญอยู่ที่ว่า คนจะมองเห็น
หรือไม่มองเห็น. ถ้าคนเห็นด้วยอวิชา หรือเมื่อจิต
มีอวิชา ก็เห็นไปเสียอย่างหนึ่ง; ถ้าคนเห็นเมื่อจิต
ประกอบอยู่ด้วยวิชา มันก็เห็นไปอีกทางหนึ่ง.

เมื่อตะกอบอกแล้วนะว่า อวิชานั้นมีอยู่ทั่วไป
ตามธรรมชาติ พร้อมทั้งจะมาควบคุมจิต; แต่ถ้าว่าใคร
ได้มีการศึกษามีวิชา ก็ต่อต้านอวิชา ไม่ให้เข้ามา
ครอบครองจิต.

๕ จิตของคนที่รู้นั้น ถูกครอบงำด้วยวิชา,
จิตของคนไม่รู้ ไม่มีการศึกษา ก็ถูกครอบงำด้วยอวิชา.
จิตที่ถูกครอบครองอยู่ด้วยอวิชานั้น เจ้าของเป็น
บุดูชน คนหนา; จิตที่ถูกครอบงำด้วยวิชานั้น
เจ้าของเป็นอริยบุคคล คนประเสริฐ.

ฉะนั้นเราจะต้องศึกษาเรื่องวิชา เรื่องปัญญา
เรื่องแสงสว่าง ไว้ป้องกัน. อย่าให้ธาตุอวิชา หรือ
อวิชาธาตุ เข้ามาครอบครองจิตของเรา.

ฉะนั้น เราจึงมี ตา ที่จะเห็น เป็น ๒ ชนิดอยู่ คือ ตา ที่ประกอบด้วยวิชา ก็เห็นอย่างหนึ่ง, ตา ที่ประกอบด้วยอวิชา ก็เห็นอีกอย่างหนึ่ง.

พูดภาษาง่าย ๆ กันดีกว่า ว่า ตา ที่ประกอบด้วย ความโง่ มันก็เห็นอย่างหนึ่ง, ตา ที่ประกอบด้วยความรู้ สติปัญญา มันก็เห็นอีกอย่างหนึ่ง. นี้เรียกว่าเห็นด้วย อวิชา หรือเห็นมันด้วยวิชา.

การที่จะเห็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ต้องเห็น ด้วยวิชา; ถ้าจิตประกอบด้วยอวิชาเสียแล้ว ไม่มีทาง ที่จะเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา.

มันเหมือนกับตา^๕ มันใส่แว่น สีก็ได้ แว่นที่เป็นสี ตามอำนาจของวิชา หรืออวิชา, หรือจะพูดอีกอย่างหนึ่งว่า ตาดี ๆ ไม่ได้สวมแว่นสี เห็นตามที่เป็นจริง ตาที่สวมแว่นสี มันก็เห็นผิดไปจากความเป็นจริง. หรือแว่นนี้ บางทีเขาก็ได้ทำให้เห็นเป็นรูปร่างอย่างอื่นไปเสียก็มี. สิ่งที่เราเรียกว่าแว่นสมัยนี้ ไม่ใช่เพียงแค่เป็นสีอย่างเดียว; เขาทำให้เปลี่ยนรูปภาพก็ได้ เล็นซ์ถ่ายรูปบาง

เดินชั้ ถ่ายที่เดียวได้มาตั้ง ๖ เหลี่ยม ถ่ายออกมาที่เดียว
เป็นคน ๖ หัว.

น้ำมันแวนน้ำมันก็ไม่แน่แหละ แล้วแต่เขาจะทำ
มันอย่างไร; ถ้าเอาแวนไปสวมเข้าแล้ว มันก็เกิดการ
เปลี่ยนแปลงในการเห็น. ฉะนั้นเราอย่าสวมแวนสีกัน
เลย คือว่าใช้ใสสว่างถูกต้องตามธรรมชาติกันดีกว่า.

นี่การที่เราเห็นอะไรแล้วรัก ก็เพราะว่าไปสวม
แวนโง่ แวนสี เข้าแล้ว, เห็นอะไรแล้วเกลียด ก็เพราะ
สวมแวนโง่เข้าไปแล้ว, เห็นอะไรแล้วกลัว แล้วโศกเศร้า,
แล้ววิตกกังวล แล้วอิจฉาริษยา ไม่มีความผาสุก. น้ำมัน
ใสแวนของอวิชาเข้าไปแล้ว ไม่เห็นตามที่เป็นอย่างจริง.

เราไม่เห็นสามัญญลักษณะ ว่าสังขารทั้งปวงไม่
เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เพราะว่าเราไม่ได้มีแวนของ
ธรรมะ หรือของวิชา. แต่เราไปมีแวนของอวิชา
มันก็หลงผิดไปหมด : เห็นของไม่เที่ยงว่าเที่ยง, เห็นของ
เป็นทุกข์ว่าสุข, เห็นของเป็นอนัตตาว่าเป็นตัวตน, ไม่เห็น
สามัญญลักษณะ ก็คือไม่เห็นตถาตามที่เป็นจริง ว่ามัน
เป็นอย่างนั้นเอง.

ส่วนมากเราใส่แว่นอะไรกัน? นี่ถ้าจะตั้งปัญหาขึ้นมาว่า ส่วนมากเราใส่แว่นอะไรกัน? ถ้าเราศึกษาธรรมะไม่พอ เราก็ต้องสวมแว่นของอวิชชาเป็นแน่นอน. เพราะว่าการเกิดมาจากท้องบิดามารดานั้น เขาไม่ได้ใส่แว่นของปัญญา หรือวิชชามาให้ ปล่อยให้ว่างๆ. ทีนี้ อวิชชาเป็นธาตุที่มีอยู่ตามธรรมชาติทุกหนทุกแห่ง มันก็เข้ายึดครองเสีย; ฉะนั้นลูกเด็ก ๆ จึงสวมแว่นของอวิชชาเข้าแล้ว แล้วก็มากขึ้น ๆ จนดูคล้าย ๆ กับว่า เขาได้หอบเอาอวิชชามาแต่ชาติก่อน.

ที่จริงไม่ใช่ ไม่ได้หอบเอาอวิชชาติดมาแต่ชาติก่อน; อวิชชาเพิ่งเข้าไปสวมลง ที่เมื่อเกิดมาจากท้องแม่แล้ว. เขาไม่มีความรู้ที่จะต่อต้านอวิชชา เพราะทารกนั้นไม่มีความรู้ ไม่มีวิชา ที่จะต่อต้านอวิชชา; อวิชชาจึงเข้ายึดครอง เหมือนกับว่าสวมแว่นตาอวิชชาให้แก่เด็กคนนั้นเสียแล้ว.

ฉะนั้นเด็ก ๆ เขาจึงโตขึ้นมา ด้วยความไม่รู้อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา; และเขาก็ไม่รู้ตามที่เป็นจริง เขาก็หลงรัก ที่น่ารัก, หลงเกลียด ที่น่าเกลียด, หลงโกรธ ที่

นำโกรธ, หลงกลัวที่น่ากลัว, ล้วนแต่เป็นทุกข์ทั้งนั้น
แหละ.

เพราะฉะนั้น การที่จะได้อบรมเด็ก ๆ ให้เขามีธรรมะ
เสียบ้างนั้น เป็นผลดี เหมือนกับว่าเปลี่ยนแว่นตาหลอก ๆ
ของเขาเสีย. เอาแว่นตาที่แท้จริงสวมให้ แล้วก็ให้มาก
ยิ่งขึ้น ๆ. ยิ่งโตขึ้นมาเท่าไร ยิ่งให้ได้เพิ่มความรู้ที่เป็นวิชา
เพื่อจะรู้ตถาตา อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สัจจญาณ นี้ให้
มากขึ้น ๆ.

นี้เรียกว่าเรื่องของ ตถาตา มีความถูกต้องอยู่
ในตัวมันเอง เพราะมันเป็นเช่นนั้นเอง มีอยู่ ๓ เรื่อง
คือเรื่อง ปฏิจจสมุปบาท, เรื่อง จตุราริยสังข์, เรื่อง
สามัญญลักษณะ. แต่แล้วมันก็เป็นตถาตากันทั้งหมด
ด้วยกันทั้งนั้นแหละ ด้วยกันทั้ง ๓ เรื่อง.

.....

ความหมายของตถาตา

เป็นเช่นนั้น ทั้งในสิ่งที่มอยู่หรือไม่อยู่.

ที่พิจารณาเฉพาะคำว่า ตถาตา กันอีกทีหนึ่ง
เฉพาะความหมายของคำว่าตถาตา ความหมายของปฏิจจ-

สมมุติว่าเป็นอย่างไร? ความหมายของจตุราริยสังข์เป็น
อย่างไร? ความหมายของสามัญญลักษณะเป็นอย่างไร?
นั้นพูดไปแล้ว; แต่ด้วยเหตุที่ทั้ง ๓ อย่างนั้นเป็น ตถาตา
เพราะฉะนั้นมาพูดความหมายของคำว่า ตถาตา กันอีกชนิด
หนึ่งก่อนที่จะจบ.

ตถาตา เป็นกฎของความมีอยู่แห่งสิ่งทั้งปวง,
ความมีอยู่แห่งสิ่งทั้งปวง จะมีตถาตาอยู่ที่นั่น คือเป็น
เช่นนั่นเองของสิ่งนั้น ๆ. สิ่งนั้น ๆ ต้องมีความเป็นเช่นนั้น
เองของมัน แล้วมันจึงมีอยู่ได้; ฉะนั้นคำว่า ตถาตา
จึงเป็นกฎแห่งความมีอยู่แห่งสิ่งทั้งปวง ซึ่งมันจะต้อง
ประกอบอยู่ด้วยความเป็นเช่นนั้นเอง. แม้ว่าความไม่มี
แห่งสิ่งทั้งปวง มันก็ต้องประกอบด้วยตถาตา; เพราะ
ว่าการที่จะไม่มีสิ่งทั้งปวง มันก็มีความเป็นเช่นนั้นเอง, เพื่อ
ความไม่มีหรือความไม่ปรากฏแห่งสิ่งทั้งปวง.

ฉะนั้น ความมีแห่งสิ่งทั้งปวงก็เป็นตถาตา, ความ
ไม่มีแห่งสิ่งทั้งปวงก็เป็นตถาตา. อย่าได้ไปหลงรักเรื่อง
มีหรือเรื่องไม่มี. ให้เห็นว่ามันเป็นเช่นนั้นเอง เป็น
เช่นนั้นเอง, มีปัจจัยของมันเองสำหรับจะมี, มีปัจจัยของ
มันเองสำหรับจะไม่มีคือไม่ปรากฏ.

เข้าใจเรื่องตถาตา แล้วจะไม่เกิดกิเลสตัณหา.

นี้เห็น ตถาตา ความเป็นเช่นนั้นเอง แล้วจะ
หมดปัญหาสำหรับความทุกข์ร้อน ความเดือดร้อน, คือ
ไม่เกิดกิเลสตัณหาเนื่องด้วยสิ่งใด ตลอดเวลาที่เรายังไม่เห็น
เช่นนั้นเองของสิ่งใด ก็จะไม่เกิดกิเลสตัณหาเนื่องกับสิ่งนั้น.

ทีนี้สิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับมันมากเหลือเกิน เพราะ
ฉะนั้นมันจึงมีสิ่งที่มีมาทำให้เกิดความวุ่นวาย เป็น
ความทุกข์นั้นมากเหลือเกิน จะต้องกันออกไปด้วยสิ่งที่
เรียกว่า ตถาตา. เอาตถาตาเข้ารับหน้า ทุกสิ่งที่เข้ามา,
แล้วสิ่งนั้น ๆ จะไม่มาทำให้เกิดความทุกข์แก่เราได้.

ฉะนั้น คาถาที่จะไล่ หรือ จะตะเพิด สิ่งทั้งปวง
ออกไป ก็คือคำว่า “ตถาตา เป็นเช่นนั้นเอง, มิงมากูรัจัก,
มิงเป็นเช่นนั้นเอง, เขิญกลับไป”.

นี่พูดโดยสมมติก็พูดอย่างนั้นแหละ ว่า ความรู้เรื่อง
ตถาตานี้ จะป้องกันไม่ให้เกิดการปรุงแต่งที่เป็นทุกข์
เป็นความจริงของธรรมชาติ. ฉะนั้นถ้าใครเห็นตถาตา

แจ้งประจักษ์ตถาตา, มีความรู้เรื่องตถาตาเต็มที่แล้ว; คนนั้น
เป็นตถาคต, คนนั้นเป็นพระตถาคตขึ้นมาองค์หนึ่งแล้ว.

คำว่า ตถาคตนี้ แปลว่า ถึงแล้วซึ่งตถา คือเป็น
ตถาคต, ก็เห็นแล้วซึ่งตถา, มีตถา ถึงตถา ก็เป็นพระตถาคต
ขึ้นมา. ตถาคตในลักษณะอย่างนี้ ก็คือ ไม่เปลี่ยนแปลง
มันคงที่ เพราะเห็นตถาตาแล้วไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ไม่ปรุงแต่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลง.

ฉะนั้นตถาคตคงที่, ตัวเองก็คงที่, มีความคงที่ต่อ
ตัวเอง, มีความคงที่ต่อทุกสิ่ง, คือไม่ทำให้เกิดความวุ่นวาย
อะไรขึ้นมาได้ ทั้งแก่ตัวเอง และแก่สิ่งทั้งปวง.

ฉะนั้น เราพยายามที่จะเห็น ตถาตา จะมีตถาตา
จะใช้ ตถาตา คือ ความรู้เรื่องตถาตานี้ ให้เป็นเครื่อง
ป้องกัน ไม่ให้เกิดความทุกข์.

เกือบจะไม่ต้องบอกแล้วข้อนี้ เกือบจะไม่ต้อง
อธิบาย; พอนี้ก็จะเห็นได้เองทุกคน. ที่เราห่วงไหว
เป็นยักษ์ เป็นมาร ขึ้นมา เพราะเราไม่เห็นว่ามันเป็น
เช่นนั้นเอง; มันเห็นเป็นผิดความประสงค์ของเราเสียเรื่อย

เราก็โกรธ. แต่ถ้าเพิกขุมนันมาถูกกับกิเลสของเรา ไม่ใช่
จิตอันบริสุทธิ์ของเรา แต่เพิกขุมนันมาถูกกับกิเลสของเรา
เราก็รักมันทันที; เพราะเราไม่เห็นตถาตา ฉะนั้นมัน
จึงวุ่นวาย ทั้งด้วยความยินดี และความยินร้าย : เรื่อง
รักก็ยุ่ง, เรื่องไม่รักก็ยุ่ง เพราะมันไม่เห็น ตถาตา.

เห็นตถาตาที่ไหนกัน? ทุกสิ่งมีตถาตา. พุทกัน
โดยอิสระแล้วก็จะพูดว่า นับตั้งแต่ขุมนันเม็ดหนึ่ง, ฝุ่นเล็ก ๆ
เม็ดหนึ่ง ขนไปถึงพระนิพพานสูงสุด ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่มี
ตถาตา.

ขุมนันเม็ดหนึ่ง ก็เรียกว่ามันไม่ได้เป็นเนื้อหนัง
ร่างกายอะไร จนกระทั่งว่าหลายเม็ด, จนกระทั่งว่ามัน
เป็นดิน เป็นก้อน เป็นเนื้อ เป็นหนัง, กระทั่งเป็นจิต
เป็นใจ เป็นความรู้ เป็นธรรมะ เป็นความหลุดพ้น เป็น
พระนิพพานสูงสุด. ทุกอย่างนี้ ก็ร้อย ก็พัน ก็หมื่น ก็แสน
อย่างนับไม่ได้ และทุกอย่างนี้มีความเป็นตถาตา อยู่ที่
ในตัวมันเอง

ฉะนั้นเขาจึง ไม่ได้ยึดถือสิ่งใด โดยความเป็น
ตัวตน, ไม่ได้ถือถือว่า นิพพานเป็นตัวตน, หรือสิ่งที่ตรง
กันข้ามกับนิพพานเป็นตัวตน.

แต่ถ้าไม่รู้ ตถาตา แล้ว จะยึดเป็นตัวตนหมด;
 ใต้นิพพานก็ยึดนิพพานเป็นตัวตน แล้วมันก็ได้, เป็น
 นิพพานหลอก; เพราะนิพพานนั้นมันถึงไม่ได้ด้วยความ
 ยึดถือว่าตัวตน.

เดี๋ยวนี้ อะไรก็เป็นตัวตน : เนื้อหนังร่างกายเป็น
 ตัวตน, ชีวิตเป็นของตน, บุตรภรรยาสามี ข้าวของทรัพย์สิน
 สัมบัติ เป็นตัวตน เป็นของตน, ได้ธรรมะก็ธรรมะเป็น
 ตัวตน เป็นของตน, ก็เป็นธรรมะผิดหมด; แล้วก็เหอ
 พระนิพพานกับเขา ก็ว่าได้พระนิพพาน เอามายึดว่าตัว
 ตน มันก็ไม่ใช่พระนิพพานที่แท้จริง.

นิพพานที่แท้จริงนั้นไม่เป็นตัวเป็นตน ให้ใครยึด
 ถือได้ แล้วก็ผิดถาดาคือความเป็นอย่างนั้น. จิตที่ไม่ยึดถือ
 ในสิ่งใด นั่นแหละคือจิตที่บรรลุถึงนิพพาน. สภาพ
 ที่ว่างจากตัวตนโดยประการทั้งปวง, เห็นความเป็นเช่นนั้น
 เองของสิ่งทั้งปวงแล้ว, ก็จรรู้สึกว่างจากสิ่งที่จะยึดถือได้
 แล้วก็ยึดถืออะไร มันก็เป็นความว่างที่เห็นได้จากสิ่ง
 ทั้งปวง แม้ในสิ่งที่เรียกว่า นิพพาน. สิ่งสูงสุดสำหรับ
 มนุษย์ก็คือนิพพาน มันก็มีความเป็นตถาตา.

นี้ไม่ใช่พูดแล้วใครจะรู้สึกว่ามีเหยียดหยาม
 ดูหมิ่นพระนิพพาน มันเป็นความจริง ที่แม้แต่พระ
 นิพพานก็เป็นอนัตตา เป็นตถตา เป็นสุญญตา, คือ
 ไม่ใช่ตัวตนนั้นแหละ. พูดง่าย ๆ ว่าไม่ใช่ตัวตนนั้นแหละ
 คือเป็นเช่นนั้นเอง ตามสภาวะของพระนิพพาน.

ให้เห็นในภายในกันดีกว่า ร่างกายนี้เป็นตถตา
 จิตใจนี้เป็นตถตา, ความปรุงแต่งสัมพันธ์กันระหว่างร่าง-
 กายจิตใจ ก็เป็นตถตา, อะไรเกิดขึ้นก็เป็นตถตา; แม้
 ว่ามันจะไม่ปรุงแต่ง มันจะหยุดปรุงแต่ง มันก็เป็นตถตา.

นี้ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ความเป็นเช่นนั้นเอง; ถ้า
 เราดูเห็นตามที่เป็นจริง ก็จะไม่มีความผิดพลาด ในการ
 กระทำทางกาย ทางวาจา ทางใจ เกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้;
 ไม่มีความทุกข์เกิดขึ้น. ถ้าทำผิดเท่าไร จะมีความวุ่นวาย
 เกิดขึ้นเท่านั้น ก็คือความทุกข์เกิดขึ้นเท่านั้น ทัศนดีสุข
 ไม่พบ ความไม่ถูกต้องมาจากความไม่เห็น ตถตา
 ซึ่งเป็นความถูกต้อง.

๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐ ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐

๕๕
๕๖
๕๗
๕๘
๕๙
๖๐
๖๑
๖๒
๖๓
๖๔
๖๕
๖๖
๖๗
๖๘
๖๙
๗๐
๗๑
๗๒
๗๓
๗๔
๗๕
๗๖
๗๗
๗๘
๗๙
๘๐
๘๑
๘๒
๘๓
๘๔
๘๕
๘๖
๘๗
๘๘
๘๙
๙๐
๙๑
๙๒
๙๓
๙๔
๙๕
๙๖
๙๗
๙๘
๙๙
๑๐๐
๑๐๑
๑๐๒
๑๐๓
๑๐๔
๑๐๕
๑๐๖
๑๐๗
๑๐๘
๑๐๙
๑๑๐
๑๑๑
๑๑๒
๑๑๓
๑๑๔
๑๑๕
๑๑๖
๑๑๗
๑๑๘
๑๑๙
๑๒๐
๑๒๑
๑๒๒
๑๒๓
๑๒๔
๑๒๕
๑๒๖
๑๒๗
๑๒๘
๑๒๙
๑๓๐
๑๓๑
๑๓๒
๑๓๓
๑๓๔
๑๓๕
๑๓๖
๑๓๗
๑๓๘
๑๓๙
๑๔๐
๑๔๑
๑๔๒
๑๔๓
๑๔๔
๑๔๕
๑๔๖
๑๔๗
๑๔๘
๑๔๙
๑๕๐
๑๕๑
๑๕๒
๑๕๓
๑๕๔
๑๕๕
๑๕๖
๑๕๗
๑๕๘
๑๕๙
๑๖๐
๑๖๑
๑๖๒
๑๖๓
๑๖๔
๑๖๕
๑๖๖
๑๖๗
๑๖๘
๑๖๙
๑๗๐
๑๗๑
๑๗๒
๑๗๓
๑๗๔
๑๗๕
๑๗๖
๑๗๗
๑๗๘
๑๗๙
๑๘๐
๑๘๑
๑๘๒
๑๘๓
๑๘๔
๑๘๕
๑๘๖
๑๘๗
๑๘๘
๑๘๙
๑๙๐
๑๙๑
๑๙๒
๑๙๓
๑๙๔
๑๙๕
๑๙๖
๑๙๗
๑๙๘
๑๙๙
๒๐๐

จะนนสิ่งมีชีวิต เมื่อต้องการความสุข ต้อง
มีความรู้เรื่องนั้นมนุษย์อาจจะรู้ได้ ก็ควรจะรู้ เมื่อสัตว์
เดรัจฉานไม่อาจจะรู้ได้มันก็ไม่อาจจะรู้. แต่ว่า สัตว์เดรัจฉ
ฉานมันได้เปรียบตรงที่ว่า จิตใจของมันคิดอะไรมาๆ
เล็กๆ เหมือนมนุษย์ไม่ได้; ฉะนั้น อวิชาจึงครอบงำ
สัตว์เดรัจฉานได้ไม่ลึกซึ้ง; เพราะสัตว์เดรัจฉานมันไม่
ยอมให้ปรุงแต่งมาก เหมือนจิตใจของมนุษย์.

จิตใจของมนุษย์ปรุงแต่งได้มาก คิดได้ลึก
ความทุกข์มันก็ลึก. สัตว์เดรัจฉานมันจะไม่คิดเสียเลย
ในกรณีที่มนุษย์คิด ในกรณีที่มนุษย์คิดจนเป็นทุกข์,
สัตว์เดรัจฉานมันคิดไม่เป็น. โชคดีมันอยู่ที่มันสมองของ
สัตว์เดรัจฉานนั้นมันไม่เก่งในการคิด รู้สึกอะไรได้ไม่มาก;
ฉะนั้นจึงไม่มีเรื่องของความยึดมั่นถือมั่น ก็เลยมีปัญหาน้อย
แล้วก็ เป็นสัตว์ที่ธรรมชาติกำหนดไว้ สำหรับมีอะไรๆ
เพียงเท่านั้น.

นี้เราจึงเห็นสัตว์เดรัจฉาน ไม่มีปัญหาเหมือนมนุษย์ จะเรียกว่าเป็นบุญของสัตว์เดรัจฉาน ก็ได้. มันมีความทุกข์น้อยกว่ามนุษย์, มันยึดถือไม่เป็น มันจึงไม่เป็นโรคยึดถือเหมือนมนุษย์. มนุษย์นอนหลับยาก เป็นโรคประสาท เป็นโรคจิต เป็นโรคประสาทกันเป็นแสน ๆ เป็นโรคจิตกันเป็นหมื่น ๆ ที่หมอเขาว่า เพราะสมองคนดีกว่า สัตว์เดรัจฉาน. สัตว์เดรัจฉานไม่มีสมองที่จะทำอย่างนั้นได้ มันก็เลยไม่ต้องเป็นโรคประสาท ไม่ต้องเป็นโรคจิต.

เรามีมันสมองที่คิดได้มาก เมื่อควบคุมความคิดปรุงไว้ไม่ถูกต้อง มันก็วุ่นวาย เป็นทุกข์; ได้เป็นโรคประสาทบ้าง, ได้เป็นโรคจิตบ้าง, แล้วก็เป็นที่น่าละอายแก่สัตว์เดรัจฉาน ซึ่งมันเป็นไม่ได้.

ดูสุนัข หรือแมว หรืออะไรเหล่านี้ มันไม่เป็นโรคประสาท ไม่เป็นโรคจิต ไม่ต้องกินยานอนหลับว่ากันอย่างนั้นง่าย ๆ; เพราะว่ามันสมองเขาให้มาจำกัด, คิดไปในทางยึดถือไม่ค่อยจะเป็น. สุนัขตัวนี้ลงทลายดู ในใจมันคิดอะไรไม่ได้มาก? ไม่ต้องคิดว่าพรุ่งนี้จะกินอะไร สัตว์เดรัจฉานนี้ไม่ได้คิด ว่าพรุ่งนี้จะกินอะไร มันคิดไม่ได้

ว่าพรุ่งนี้จะกินอะไร; เพียงเท่านั้นมันก็คิดไม่ได้. ฉะนั้นมันจึงไม่มีเรื่องอดีต อนาคต ปัจจุบัน อะไรมากลุ่มรุมให้มันสมองวุ่นวาย.

เรา^๕ก็คิดได้ พรุ่งนี้^๕ก็ได้ เมื่อวานก็^๕ได้ เดือนหน้า^๕ปีหน้า^๕ กระทั่งชาติหน้าก็^๕คิดไว้ได้ มันก็เลยมากเกินไป; ฉะนั้นอย่าคิดให้มันมากเกินไป ไม่มีอะไรที่น่ายึดถือ มัน^๕เป็นเช่นนั้นเอง; แล้วมันก็จะหยุดความคิดได้.

ถ้าเอา ตถาตา มา^๕คุ้มครองไว้^๕ ว่ามันเป็นเช่นนั้นเอง แล้วก็จะไม่เป็นห่วงเรื่องพรุ่งนี้ สัปดาห์หน้า เดือนหน้า ปีหน้า อะไรหน้า มันก็ไม่ต้องคิดในทางที่จะให้เป็นทุกข์. ถ้ามันเป็นหน้าที่^๕มาก^๕ก็ทำ^๕เลย ก็^๕ทำ^๕เลย เรียกว่าให้มันเป็นปัจจุบัน เรากระทำอย่างถูกต้องอยู่ตลอดเวลา, ไม่มีอดีตที่เอามา^๕คิด^๕ให้^๕หน้า^๕เพล่า^๕ๆ, ไม่มีอนาคตที่จะมา^๕ทำให้^๕กังวล^๕เพล่า^๕ๆ.

นี่^๕เปลื้อง^๕จิต^๕ออก^๕ไป^๕เสีย^๕ จาก^๕สิ่ง^๕รบกวน^๕ ห่อ^๕หุ้ม,^๕ เป็น^๕จิต^๕เกลี้ยง^๕ เป็น^๕จิต^๕หยุด^๕ เป็น^๕จิต^๕เย็น^๕ เป็น^๕ชีวิต^๕ที่^๕เย็น^๕; เพราะ^๕รู้^๕ความ^๕ถูกต้อง^๕ของ^๕สิ่ง^๕ทั้ง^๕ปวง. ถ้า^๕ยัง^๕ไม่^๕รู้^๕ความ

ถูกต้องของสิ่งทั้งปวง มันหยุดไม่ได้ มันเย็นไม่ได้ มัน
 กลายเป็นไม่ได้ มันปรุงแต่งเรื่อยไป.

เราเอาความถูกต้องของสิ่งทั้งปวงเข้ามาศึกษา.
 สิ่งทั้งปวงรวมเรียกว่าธรรมะ หรือพระธรรม ตัวธรรมชาติ
 กิติ ตัวกฎของธรรมชาติกิติ ตัวหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ
 กิติ, ตัวผลเกิดจากหน้าที่กิติ, เรื่องมันมีเพียงเท่านี้ ใน
 สากลโลกธาตุ. รู้ให้ถูกต้อง แล้วก็เหลือคำเดียวเพียงว่า
 เห็นความเป็นเช่นนั้นเอง แล้วก็ทรงตัวได้ อย่างหนัก
 แน่นเหมือนกับเสาหิน เสาเหล็ก อันใหญ่ปักลงไปในดิน
 แล้วลมพัดให้วันไหวไม่ได้.

นี่จิตที่เห็นอนัตตา สุธัญญาตา ตถาตา แล้วก็มัน
 คงเหมือนเสาหิน ชนิดนั้น ไม่มีอะไรมาทำให้โยกโคลงได้,
 คือไม่มีอะไรมาปรุงแต่งให้เกิดกิเลสได้ ก็ไม่มีความ
 วุ่นวาย ไม่มีความทุกข์. นี่เราทำจิตของเรา ให้เป็นของ
 มันคงอย่างนั้นได้ เพราะมองเห็นตถาตา ความเป็นเช่นนั้น
 เอง.

นี่คือ ความถูกต้องเกี่ยวกับสิ่งทั้งปวง ว่าสิ่งทั้ง
 ปวงเป็นเช่นนั้นเอง : ทมิเหตุปัจจุบันก็เป็นไปตามเหตุปัจจุบัน,

ที่^๑เป็นความทุกข์ก็มีเหตุ^๒ปัจจัยของความทุกข์, ที่^๓จะดับทุกข์
 ก็มีเหตุ^๔ปัจจัยของกรรมให้เกิดความดับทุกข์; **มีลักษณะแสดง**
ออกมาอย่างไร ก็ล้วนแต่เป็นเช่นนั้นเอง. ^๕สิ่งที่แสดง
 อาการน่ารำก้มันก็เช่นนั้นเอง, ^๖สิ่งที่แสดงอาการน่าเกลียด
 น่ากลัวก็เช่นนั้นเอง, ^๗เลยจิตนี้ไม่มี ^๘ที่จะไปรัก ^๙ไปโกรธ
 ไปเกลียด ไปกลัวกับอะไร. ^{๑๐}นี่เขาเรียกว่า อิศรภาพ
 หรือความหลุดพ้น ทางจิตทางวิญญาณ ตามหลักแห่ง
 พระพุทธศาสนา.

มนุษย์ผู้ใดมาถึงธรรมะอันนั้นแล้ว ^{๑๑}ก็มันคงเป็น
 ตถาคต, เป็นตถาคต เพราะเห็นตถาคตเป็นตถาคต ^{๑๒}ก็มันคง
 ก็เลยไม่ต้องมีความทุกข์กัน. ^{๑๓}ให้โลกนี้มันเปลี่ยนแปลง
 อย่างไม่รู้ ^{๑๔}จิตดวงนั้นก็^{๑๕}ไม่เป็นทุกข์. ^{๑๖}ให้เขาเอาระเบิด
 ปรมาณูมา^{๑๗}หมั้นลูก ^{๑๘}แสนลูก ^{๑๙}ทำลายโลกนี้ให้แหลกลาญ
 ไป ^{๒๐}จิตนั้นก็^{๒๑}ไม่เป็นทุกข์ ^{๒๒}เพราะว่าจิตนี้^{๒๓}อยู่กับตถาคต.

แต่คุณเหมือนจะไม่มีใครต้องการ เขาอยากจะกลัว,
 เขาอยากจะวิ่งหนี, เขาอยากจะทำอย่างนั้น ^{๒๔}มันสนุก.
เขาไม่สนใจเรื่องจะพ้น, ^{๒๕}จะหลุดพ้นจากความทุกข์กับคน

แต่เดี๋ยวนี้เราเป็นพุทธบริษัท; เราต้องเป็น
 พุทธบริษัท ตามความมุ่งหมาย คือ ไม่มีความทุกข์โดย
 ประการทั้งปวง; เหมือน พระพุทธเจ้า ผู้ให้กำเนิด
 พระพุทธศาสนา ทรงสั่งสอนระบบธรรมะของธรรมชาติ
 ให้คนรู้จักธรรมชาติแห่งความเป็นเช่นนั้นเอง. ถ้าเห็น
 ความเป็นเช่นนั้นเองเท่าไร ก็จะตัดปัญหาได้เท่านั้น.

จะแบ่งเป็นชั้น ๆ ว่า ตัดได้เท่านั้น เรียกว่า โสตา-
 บัน, ตัดได้เท่านั้น เรียกว่า สกิทาคามี, ตัดได้เท่านั้น เรียกว่า
 อนาคามี, ตัดได้เท่านั้น เรียกว่า พระอรหันต์ สุดแท้เถอะ
 แต่ที่เท่านั้น เป็นผู้เห็นตถตาเหมือนกันหมด ตามมาก
 ตามน้อย ไม่ได้เห็นสิ่งอื่นเลย.

เป็นพระอริยเจ้าหลาย ๆ ชนิดนั้น เป็นผู้เห็น
 ตถตาทั้งนั้นแหละ สิ่งเดียวเท่านั้นแหละที่เห็น; แต่ว่า
 เห็นมากเห็นน้อย เห็นลึกเห็นตื้น. เห็นหมดก็เป็นพระ-
 อรหันต์, เห็นบางระดับก็เป็นพระโสดาบัน, พระสกิทาคามี
 พระอนาคามี ไปตามเรื่อง.

แต่เรื่องที่จะศึกษาแล้วเห็น มีเพียงเรื่องเดียว คือ
 สัจจธรรมสิ่งเดียว คือความเป็นเช่นนั้นเอง เป็นความ

จริงของสิ่งทงปวง, เป็นความถูกต้องของสิ่งทงปวง, แต่
มีเพียงสิ่งเดียว. ธรรมะมีเพียงสิ่งเดียว เห็นได้ตามมาก
ตามน้อย.

ขออย่าบหบาถึนอีกคร้งหนึ่งว่า **เอก์ หิ สัจจ**
- สัจจะนนมีสิ่งเดียว น หุคิยมคคิ - ไม่มีสิ่งที่สอง, ไม่มี
สัจจะทที่สอง. สัจจะนนคือ ทดาตา.

อาตมาได้บรรยายเรื่อง ความถูกต้องของพระธรรม
มาพอสมควรแก่เวลาแล้ว ขอยุติการบรรยายด้วยการขอรับรอง
ว่า ช่วยสนใจในคำว่า ความถูกต้อง นี้ให้มากที่สุด
ให้เกิดความถูกต้องโดยแท้จริงขึ้นมา คือความถูกต้อง
ของพระธรรม. อย่าเป็นความถูกต้องของมนุษย์ ที่
ประกอบอยู่ด้วยกิเลสตัณหา.

ความถูกต้องของมนุษย์นั้น มันขึ้นอยู่กับกิเลส-
ตัณหาของมนุษย์; แต่ความถูกต้องของพระธรรมนั้น
ขึ้นอยู่กับความจริงของธรรมชาติ. ฉะนั้นเราไปกัน
ให้ถึงความจริงของธรรมชาติ คือความถูกต้องของพระ-
ธรรม ก็จะสามารถควบคุมชีวิตจิตใจอัตภาพนี้ ให้หยุด

ให้เย็น ให้สงบ ให้ระงับ ปราศจากความทุกข์โดย
ประการทั้งปวง; เรียกว่าความรอด หรือความหลุดพ้น
ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของศาสนาทุกศาสนา.

การบรรยายสมควรแก่เวลา ยุติการบรรยายไว้แต่เพียงเท่านี้
ให้โอกาสพระคุณเจ้าทั้งหลายได้สวดบทพระธรรม ที่จะส่งเสริม
กำลังใจ ให้มีการประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างสนุกละลานสืบไป.

เขียน มนุษย์ หรือ เขียน คน ?

เขียน มนุษย์ เขียนได้ เพราะ ๙๐% ของ
คน มีชื่อ นามอื่น อยู่ ชื่ออื่น ที่เรารู้จัก
ทั้ง ๙๐% นั้น เขียนได้ แต่เมื่อมีคน
ชื่อมาชื่ออื่น ที่คนอื่น ได้เกิดมา
๙๐% ของคน ๙๐% ของคน ๙๐% ของคน
ทั้งนี้เพราะ คนเรานั้น มีชื่อ
เพราะ คนเกิด มาจาก คนอื่น
เขียน มนุษย์ ชื่ออื่น ชื่ออื่น ชื่ออื่น
๙๐% ของคน ๙๐% ของคน ๙๐% ของคน
ทั้งนี้เพราะ คนเรานั้น มีชื่อ
เพราะ คนเกิด มาจาก คนอื่น
เขียน มนุษย์ ชื่ออื่น ชื่ออื่น ชื่ออื่น
๙๐% ของคน ๙๐% ของคน ๙๐% ของคน
ทั้งนี้เพราะ คนเรานั้น มีชื่อ
เพราะ คนเกิด มาจาก คนอื่น

รายชื่อหนังสือ
ชุดลอยปฐม

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑	คู่มือมนุษย์	๖
๒	ศิลป์แห่งการตด้วยถาภูตสัมมบัปัญญา	๑
๓	ศิลป์แห่งการมีพระพุทเจ้าอยู่กับเนื้อกับตัว	๑
๔	ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด	๑
๕	ธรรม ๒๔ เหลี่ยม	๒
๖	พุดกับเณร	๑
๗	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๑	๑
๘	เห็นธรรมชาติคือเห็นความเป็นเช่นนั้นเอง	๑
๙	ธรรมโอสถสำหรับโลก	๑
๑๐	ความมีสุขภาพอนามัยทางจิต	๒
๑๑	ปรมัตถธรรมค่ากลอน	๑
๑๒	นิพพานที่สี่และเดี๋ยวนี้	๒
๑๓	ธรรมพรบี่ใหม่	๒
๑๔	ตถตาช่วยได้	๑
๑๕	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๒	๑
๑๖	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๓	๑
๑๗	คำของครู	๑
๑๘	พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็นกัลยาณมิตร	๑

ตายก่อนตาย

ตายเมื่อตาย ย่อมกลายเป็นผี
ตายเมื่อได้ เป็นผี ตายในข
ตายทำไม เพียงไหน เขาใส่ใจ
ตายไว้ใจง นั้นคือตาย เสียก่อนตาย

ตาย ก่อนตาย ผู้ใดกลายเป็นผี
แต่กลายเป็นผี สิ่งที่ไม่สูญหาย
ที่แท้คือ ความตาย ที่ไม่ตาย
มีความหมาย ไม่มีใคร ได้เกิดแล้ว

ที่พูดนี้ มีคนพูด ย่อมมี
เหมือนเล่นสันทนาการ คนตายแล้ว
แต่เป็นความจริงอันไม่สิ้นแปร
ใจรักได้ รักได้ ไม่ตายเลย ๗

W. Sumbatan